

NÄRPIÖ 1983

SVARTHÄLLAN, 44:1

TRUTHÄLLAN 44:2

N Ä R P I Ö -83

9. - 17.7.1983

I. Tutkimusleirin organisaatio

Närpiö -83 leirin organisaatiosta vastasivat Närpiön urheilusukeltajat Scuba -77 ja Bothnia Navalis ry.

Osallistujat

Pietarsaaren Kaupunginmuseo:

Museonjohtaja Pekka Toivanen

Leirin johtajat:

Rainer Forsman (yl. organisointi, ryhmän johtaja)
Ola Knöös (yl. organisointi, ryhmän johtaja)
Juhani Yrjänäinen (luettelointi)
Markku Kääntä (raportointi, luettelointi)

Leirin kokki:

Mikael Karlberg

Osanottajat

Ryhmä I (Svarthällan):

Ryhmän joht. Rainer Forsman
Richard Skrifvars
Kenneth Skrifvars
Harri Hakala
Henrik Backa
Mac Gunell
Pertti Silvan
Jens Grahn
Aki Havuluoto

Ryhmä 2 (Svarthällan):

Ryhmän joht. Pentti Tarpio
Jari Tarpio
Håkan Pettersson
Auvo Parkkinen
Liisa Parkkinen
Juha Turkulainen
Markku Ahonpää
Antti Vanhanen

Ryhmä 3 (Svarthällan):

Ryhmän joht. Kari Lehtonen
Jorma Korpela

Heikki Kujala
Matti Varinen
Kirsti Varinen
Lauri Laine

Ryhmä 4:

Jaettu muiden ryhmien kesken

Ryhmä 5 + 6 (Truthällan):

Ryhmän joht. Ola Knöös
Lorens Byggnings
Bo Bäckström
Bo Österberg
Stefan Ivars
Barbro Byggnings
Katarina Byggnings
Monica Siren
Eva-Lis Mård
Mats Nordberg
Bengt Asplund
Pena Sjöblom
Per Lönnqvist
Kaj Ojala

Majoitus leirin aikana oli järjestetty Ängögrundet nimiseen saareen. Huolto- ja varastointitiloina käytettiin saarella olevia leirin käyttöön luovutettuja kalakämppejä. Kompessoreista toinen oli sijoitettu Närpiön Varvsholmin satamaan ja toinen generaattorilla varustettuna Truthällanin saareen.

Paineilmalaitteet oli varastoitu samaan paikkaan Närpiön suunnistajilta käyttöön saatuun telttakatokseen.

Saunominen tapahtui leirille rakennetussa saunassa. Ruokailu oli järjestetty Ängögrundetissa keittiökatokseen.

Aamupala	klo 6.00
Lounas	klo 11.00
Päivällinen	klo 17.00
Iltapala	klo 21.00

Työryhmien tukialukset huolehtivat työpaikoilla kahvituksesta.

Leirillä oli käytössä seuraavat alukset:

1. Scuba -77 ry.	"Scuba -77" + kumivene
2. Pentti Tarpio	"Hummeri" + kumivene
3. Henric Backa	"Lagun"
4. Närpiön palokunta	Öllyntorjuntavene Finn Speed

Yhteydet alusten välillä hoidettiin VHF kalustolla, leirin yhteydet ryhmiin ja aluksiin viidellä kannettavalla LA-puhelimella.

2. Tutkimuksen rahoitus

Tutkimusleiri rahoitettiin Pietarsaaren kaupunginmuseon

tätä tarkoitusta varten saamalla kenttämäärärahoilla sekä Närpiön kunnan myöntämän tuen turvin.

3. Työtavoitteet

Leirin meriarkeologisena päätavoitteena oli suorittaa pohjainventointi seuraavasti (liite I):

A. Svarthällan, itä- ja pohjoispuoli
Molemmat alueet n. 100 x 200 m.

Työmenetelmä: Alueiden tarkistus parisukelluksena rajausköysiä apuna käyttäen.

B. Truthällan, länsipuoli.
Alue 50 x 100 m.

Työmenetelmä: Ryhmäsukellus 50 x 50 m. ruudukkoa apuna käyttäen. Ruudukko jaettu 10 x 10 m. ruutuihin. Ruudukon tarkka läpikäynti kaivamalla.

C. Isak, länsipuoli.

Ajan salliessa alueen tarkistus vapaamuotoisena ryhmäsukelluksena.

D. Ajan salliessa ryhmäsukellus Truthällanista länteen

Ryhmillä I, 2 ja 3 oli käytössä T:mi Mac Gunellin leirin käyttöön luovuttamat VA-metallinetsimet.

4. Aikaisempina vuosina 1978-82 löydetyt esineet (liite 2).

1. Pronssitykki, rautatykki, naarausankkuri ja tykin-kuula.
2. Merkinantotykki.
3. Kiväärin ja miekan osia.
4. Tinatuoppi.
5. Naarausankkuri, tinalautanen, valurautapata.
6. Kuparipata.
7. Naarausankkuri.
8. Ankkuri tukilla.
9. Naarausankkuri.
10. 2 kpl naarausankkureita.
11. Jauhinkivi.
12. 5 kpl jauhinkiviä, miekan kahva, hauleja, vyön solkkytykin lavetin pyörän napa.
13. 2 kpl jauhinkiviä.

5. Museoviraston luetteloimat esineet (liite 3).

1. Tinatuoppi
2. Ratsuväen pistooli
3. Sapelin tuppi
4. Kartessiammus
5. Kuparikattilan osia

6. Tutkimustulokset

Truthällan:

Tutkimuksissa todettiin alueen sisältävän lähinnä erikokoisia tykin kuulia, kartesseja, erilaisia huonokuntoisia ankkureita, kettinkiä, massoittain eri kokoisia lyijyhauleja, rautapadan sekä yhden jauhinkiven. Löydöt sijoittuivat lähinnä linjalle ruutu 5, 9, 10, 14, 17, 21 ja 22 (ks. liite 4).

Pohja alueella on jäiden kovaksi puristamaa hiekan, saven ja kivien sekoitusta. Käsillä, sukelluspuikkoa apuna käyttäen, tapahtuva kaivaminen on tällaisella alueella liian hidas ja vaivalloinen työtapa.

Metallinilmaisimen käyttö alueella on vaikeaa. Koska alueella on ammuksia jopa mattoina pohjassa, ilmaisin reagoi koko ajan eikä täten paikallista yksittäisiä esineitä.

Työryhmälle annetut toimintaohjeet olivat liian tarkkoja ja estivät täten itse työn eteenpäin viemisen. Ohjeena oli ruudutetun alueen tarkka läpikäynti sekä sen jälkeen vaihtaa ruudukon sijaintia. Löydöt on kirjattu koodilla T (ks. liite 6).

Svarthällan:

Svarthällanin länsi-, pohjois- ja itäpuolet tarkistettiin n. 50-80 m:n etäisyydeltä rannasta. Työssä oli kolme eri ryhmää, joista kaksi itäpuolella ja yksi länsi-pohjoispuolella.

Svarthällanin itäpuolinen alue (liite 5) osoittautui löytörikkaimmaksi alueeksi. Ryhmien I ja 2 yhteistyönä suorittama pohjakartoitus osoittaa selvästi löydösten muodostaman linjan. Löytötiheys sektorien E ja G ulkopäässä antaa olettaa, että tutkimusten aikana päästiin vain hipaisemaan todellista löytöaluetta. Tähän viittaa myöskin se, että juuri 70-75 m:n päässä rannasta on selvä rinne, jonka jälkeen alkaa hiekkakenttä. Tältä alueelta löytyi suurin osa esineistä. Löydöt on kirjattu koodilla S.

Svarthällanin länsipuolen tutkimukset rajautuivat oheisen kartan mukaan (Liite 7). Merellä rajana pidettiin rinteiden loppumista ja tasaisemman pohjan alkua. Tasainen pohja tutkittiin ylimalkaisesti, koska jäät laahaavat jäljistä päätellen sitä erittäin rajusti.

Saaren pohjoispäätä halkova, siirtolohkareita täynnä oleva kalliosyvennys sisältää tutkimattoman määrän metalliesineitä. Syvennystä ei voitu tutkia perusteellisesti ajan ja sopivan kaluston puutteessa.

Svarthällanin pohjois- ja koillisalueella sijaitsevat hiekkakentät osoittautuivat myöskin tärkeiksi löytöalueiksi.

Koko alueelta tehdyistä löydöistä n. 85-90% tehtiin metallinpaljastimen avulla. Löydöt olivat jopa 35 cm syvyydellä hiekassa. Löytöjen kannalta ed. mainittu apuväline on täysin ratkaisevassa asemassa. Ihannetavoite olisi yksi metallinetsin jokaista työryhmää kohden.

Alueella on vielä runsaasti metalliesineitä hiekan ja kivien seassa.

SUORITETUT TYÖT

9.7.1983 LAUANTAI

Poijutettiin tutkimusalueet sekä maalattiin Truthällanin länsirannan kallioihin mittaustukipisteet 400 m:n matkalle 50 m:n välein.

R y h m ä I

10.7.1983 SUNNUNTAI

Työsuunnitelma

Svarthällanin itäpuolisen poijutetun alueen tutkiminen.

Työt Vedettiin rajausköydet 70 m. ulos rannasta, 3 kpl 10 m: välein. Etsintätyöt aloitettiin.

Löydöt Mac Gunell (metallinetsimellä)
LÖYTÖ S2: hauleja
LÖYTÖ S5: tykinkuula
LÖYTÖ S3: kuula

11.7.1983 MAANANTAI

Työsuunnitelma

Jatketaan töitä edelliseen tapaan.

Työt Kaistoja jatkettiin 20 m. ja siirrettiin 10 m.

Löydöt Harri Hakala (näköhavainto)
LÖYTÖ S7: pieni messinkirasia (nuuskarasia, liite 8)
LÖYTÖ S8: nahkainen miekan tuppi

Mac Gunell (metallinetsimellä)
LÖYTÖ S9: messinkirasia, sisällä piikivi ja tulus
(liite 9)
LÖYTÖ S10: tunnistamaton kuparilevy
LÖYTÖ S11: tunnistamaton puupuikko (näköhavainto)
LÖYTÖ S12: Messinkinappi

12.7.1983 TIISTAI

Työsuunnitelma

Jatketaan töitä edelliseen tapaan.

Työt Suunitelman mukaan

Löydöt R. Skrifvars (näköhavainto)
LÖYTÖ S14: huonokuntoinen miekan terä (ei nostettu)
LÖYTÖ S17: tunnistamaton metalliesine

Mac Gunell (metallinetsimellä)
LÖYTÖ S13: lusikan varsi, hauleja (liite 10)
LÖYTÖ S18: metalliesine (kuulan puolikas)
LÖYTÖ S19: kuparikattilan pohja
LÖYTÖ S20: tunnistamaton metalliesine
LÖYTÖ S21: tunnistamaton metalliesine
LÖYTÖ S22: messinkinappi

Henrik Backa (näköhavainto)
LÖYTÖ SI5: ruukunpalasia
LÖYTÖ SI6: metalliesinen (kuula)

Lyijyhauleja löytyi koko alueelta

13.7.1983 KESKIVIIKKO

Työsuunnitelma

Jatketaan töitä edelliseen tapaan.

Työt Suunnitelman mukaan

Löydöt Henrik Backa (metallinetsin)
LÖYTÖ S23: messinkisolki (uros, liite II)
LÖYTÖ S24: metalliesineen pala
LÖYTÖ S25: nahan pala (näköhavainto)

Pertti Silvan (näköhavainto)
LÖYTÖ S26: kiväärin tukin osia
LÖYTÖ S27: köysisilmukka (jalussilmukka)

Harri Hakala (näköhavainto)
LÖYTÖ S28: puuesine (kirvesvarsi)

Jens Grahn (luodolta metallinetsimellä)
LÖYTÖ S43: messinkisolki (naaras)

14.7.1983 TORSTAI

Työsuunnitelma

Edellisenä päivänä H. Backan näkemän laatikon esiinkai-
vaminen sekä linjaetsinnän jatkaminen.

Työt Suunnitelman mukaan, korjattiin ruudukon sijaintia -
etsintä

Löydöt Henrik Backa/Mac Gunell (metallinetsin)
LÖYTÖ S44: rautarengas (ankkurin)

Henrik Backa (metallinetsin)
LÖYTÖ S47: laatikko (liite I2)
LÖYTÖ S49: puinen työkalun kahva (laatikon vieressä)
(näköhavainto)
LÖYTÖ S50: miekan tupen puosat (laatikon vieressä)

Richard Skrifvars (näköhavainto)
LÖYTÖ S45: tiiliskivi
LÖYTÖ S46: lyijytetty ikkunankehys ja lasia (met. ets.)

Harri Hakala (luodolta, näköhavainto)
LÖYTÖ S48: kuula

LÖYTÖ S47:n sisältö:

S 47/I: messinkisiä, 2 cm:n pituisia ja n. 7 mm:n le-
vyisiä, onttoja, pinnalta koristeltuja esineit-
tä 27 kpl.

- S 47/2: solkia ja niiden osia 7 kpl
- S 47/3: n. 10 cm pitkiä neulamaisia esineitä 5 kpl
- S 47/4: pallomaisia messinkiesineitä 3 kpl
- S 47/5: erilaisia puuesineitä 10 kpl
- S 47/6: puuvarsi, jossa metallimöykky (kirves ?)
- S 47/7: piipunkoppa kupariupotuksin
- S 47/8: hiomakiviä 2 kpl
- S 47/9: osina oleva miekankahva
- S 47/10: iso kuparinen nuolen muotoinen esinen (hela ?)
- S 47/11: pronssikello
- S 47/12: lusikan puolikas
- S 47/13: pieni lasipullo
- S 47/14: sekalaisia heloja ja osia
- S 47/15: nappeja
- S 47/16: messinkihana (samovaari)
- S 47/17: huonekalujen vetimiä 2 kpl
- S 47/18: pieniä messinkiketjuja 2 kpl
- S 47/19: veitsen kahvoja 2 kpl
- S 47/20: pieni kampa (partakampa ?)
- S 47/21: pieniä tunnistamattomia metalliesineitä
- S 47/22: pieniä tunnistamattomia metalliesineitä
- S 47/23: koivunlehtiä
- S 47/24: massanäyte laatikosta
- S 47/25: n. 7-8 cm pitkä, 5 cm leveä mahdollisesti nahkainen pakkaus
- S 47/26: n. 20 mm pitkä tunnistamaton kupariesine
- S 47/27: rautakuula $\varnothing$ 1,5 cm.

15.7.1983 PERJANTAI

Kaikkien ryhmien työt peruutettu. Tuulen voimakkuus ajoittain yli 12 m/s ja suunta töiden kannalta pahin mahdollinen.

Svarthällanissa myrsky huuhteli mereen ryhmiltä I ja 2 työpaikalle jätettyjä sukellusvälineitä. Illalla ja seuraavana päivänä kaikki kuitenkin löytyivät.

16.7.1983 LAUANTAI

Työsuunnitelma

Jatketaan töitä edelliseen tapaan. Ruudukon tutkiminen metallinetsimellä.

Työt Suunnitelman mukaan.

Löydöt Aki Havuluoto (näköhavainto)
LÖYTÖ S53: puutappi

Henrik Backa (metallinetsin)
LÖYTÖ S55: kuparinpala
LÖYTÖ S57: harja tai pensseli
LÖYTÖ S56: ruukunpala (näköhavainto)

Mac Gunell (metallinetsin)
LÖYTÖ S58: tinatuopin paloja
LÖYTÖ S59: messinkinappi

Gunell/Turkulainen/Laine (metallinetsin)
LÖYTÖ S60: messinkirasia, sisältäen 65 kpl pieniä hopearahoja
LÖYTÖ S62: hajonnut kartessiammus

LÖYTÖ S63: naula + krusti
LÖYTÖ S64: kuula
LÖYTÖ S61. tunnistamaton puunpala (näköhavainto)

Työkartta (liite 5) sama kuin ryhmällä 3.

R y h m ä 2

10.7.1983 SUNNUNTAI

Työsuunnitelma

4:n aikaisemmin merkityn kohteen (1 tykki ja 3 ankkuria) valokuvaaminen sekä nostettavaksi aiotun ankkurin esiinkaivaminen.

Työt Håkan Pettersson suoritti kuvaukset, muu ryhmä poisti kiviä ja kovettunutta savea ankkurin ympäriltä.

Löydöt Tykki no VI, kuvat no I-5
Tukkiankkuri no I, kuvat no 6-10
Naara-ankkuri no II, kuvat no II-16
Naara-ankkuri no III, kuvat no 17-21

11.7.1983 MAANANTAI

Työsuunnitelma

Edellisenä päivänä aloitetun ankkurin esiinkaivamisen jatkaminen - nosto - kuvaus - piirros - siirto - upotus.

Työt Ankkuri kaivettiin irti pohjasta. Savessa upoksissa ollut sakara oli pahoin syöpynyt. Noston jälkeen ankkuri mitattiin (pituus 160 cm, sakaroiden väli 104,5 cm) ja valokuvattiin. Ankkuri on valmistettu takomalla hitsaten. Muuten pahoin ruostuneessa ankkurissa on n. 120 cm:n korkeudessa täysin syöpymätön kohta, jonka mitat ovat 46 x 54 mm (54 mm sakaroiden suunnassa ja muoto pyöristetty suorakaide). Puutukin alapuolinen reikä on samankokoinen. Tukki todennäköisesti mäntyä, joka on ollut päistä sidottu ja lisäksi kiinni kahdella $\emptyset$ 25 mm:n puutapilla (todennäköisesti tammea). Tukin renkaan ja ankkurin kinnityshelat puuttuvat (liite 13).

Ankkuri varastoitiin mahdollista myöhempää nostoa varten Storskatssundetin sisäpuolella olevan viittakiven pohjoispuolelle.

12.7.1983 TIISTAI

Työsuunnitelma

Svarthällanin länsipuolen tarkistus pareittain.

Työt Suunnitelman mukaan, iltapäivällä kaivauksia rantavedessä.

Löydöt Juha Turkulainen/Auvo Parkkinen (metallinetsin)
LÖYTÖ S30: 2 kpl messinkisiä kupin korvia
LÖYTÖ S31: hauleja

Jari Tarpio (näköhavainto)
LÖYTÖ S32: lasia, astian palasia

13.7.1983 KESKIVIIKKO

Työsuunnitelma

Svarthällanin länsi- ja pohjoispuolen tarkistus.

Työt Suunnitelman mukaan. Iltapäivällä siirryttiin saaren itäpuolelle ryhmien I ja 3 viereen linjaetsintään. Osa ryhmästä luodolla kaivaustöissä.

Löydöt Luodolta (näköhavainto)
LÖYTÖ S33: solki, lasin- ja porssiinipalasia, tunnistamaton metalliesine.

14.7.1983 TORSTAI

Työsuunnitelma

Svarthällanin pohjois- ja koillispuolen alueiden tarkistus 20 m:n päässä rannasta.

Työt Ryhmässä ilmenneistä erimielisyyksistä huolimatta työt suoritettiin suunnitelman mukaan.

Löydöt Pentti Tarpio/Juha Turkulainen (metallinetsin)
LÖYTÖ S34: tinalautanen
LÖYTÖ S35/I: pronssinen kynttelikön jalan alaosa
LÖYTÖ S35/2: pronssinen kynttilän pidin

Jari Tarpio (näköhavainto)
LÖYTÖ S36: kuparikouru

Juha Turkulainen (näköhavainto)
LÖYTÖ S38: kahvipannun nokka (kuparia)

Auvo Parkkinen (näköhavainto)
LÖYTÖ S39: hopealusikka, jonka varressa leima
LÖYTÖ S37 = S35/2

Markku Kääntä (näköhavainto)
LÖYTÖ S40: kranaatin sytytintappi

15.7.1983 PERJANTAI

Työt peruutettu.

16.7.1983 LAUANTAI

Työsuunnitelma

Svarthällanin koillispuolella olevien hiekkakenttien tutkiminen.

Työt Ryhmä jaettiin kahteen osaan ja 2 sukeltajaa seurasi etsimen käyttäjää kohteelle ja kaksi muuta tulivat veden tunnin kuluttua. Etsimen käyttäjä näytti löytöpaikat ja siirtyi seuraavaan kohteeseen kaivaen itse niin kauan kunnes joku vapautuneista sukeltajista tuli otamaan kaivauspaikan häneltä. Systemi ei toiminut. Työtä vaikeutti runsas haulimäärä.

Alueelle jäi runsaasti metalliesineitä hiekan ja kivien sekaan.

Löydöt Pentti Tarpio (metallinetsin)
LÖYTÖ SI00: kilpi, jossa teksti "Amsterdam". (Närpiö-
läiset sukeltajat löytäneet aikaisemmin
kiväärintukin, jossa samanlainen kilpi.)
LÖYTÖ SI01: kynttilänjalan alaosa
LÖYTÖ SI02: messinkisolki
LÖYTÖ SI03: messinkinappi
LÖYTÖ SI04: kynttilänjalan alaosa

Juha Turkulainen sairaalaan, tasausvaikeus poskionte-
loissa.

Työkartta. (liite 7)

R y h m ä 3

10.7.1983 SUNNUNTAI

Työsuunnitelma

Yhteistyössä ryhmä I:n kanssa tutkia Svarthällanin itä-
puolinen poijutettu alue.

Työt Vedettiin rajausköydet 70 m. ulos rannasta, 3 kpl 10 m.:
välein. Etsintä aloitettiin. Suoritettiin etsintöjä
luodolla metallinetsimen avulla.

Löydöt Jorma Korpela (näköhavainto)
LÖYTÖ SI: miekan tuppi

Matti Varinen (näköhavainto)
LÖYTÖ S4: tunnistamaton metalliesine

Margit Kujala (luodolta, metallinetsin)
LÖYTÖ S6/1: tinalautasen pohja, jossa leima (liite I4)
LÖYTÖ S6/2: tykin kuula

Kivien välissä yleisesti hauleja ja kuulia.

11.7.1983 MAANANTAI

Työsuunnitelma

Jatketaan töitä edelliseen tapaan.

Työt Kaistoja jatkettiin 20 m. ja siirrettiin 10 m.

Löydöt Ryhmällä ei löytöjä.

12.7.1983 TIISTAI

Työsuunnitelma

Jatketaan töitä edelliseen tapaan.

Työt Suunnitelman mukaan.

Löydöt Ryhmällä ei VA-löytöjä, luodolta kymmeniä kiloja hauleja

13.7.1983 KESKIVIIKKO

Työsuunnitelma

Jatketaan töitä edelliseen tapaan.

Työt Aamupäivällä suoritettiin linjaetsintää. Iltapäivällä Matti Ja Kirsti Varinen sijoittivat 10 x 10 m:n ruudukon pohjaan seuraavan päivän etsintöjä varten. Havait्सivat laatikon tai vastaavan pistävän esiin pohjasta.

Löydöt Kari Lehtonen (luodolta, metallinetsin)
LÖYTÖ S29: tinavati
LÖYTÖ S41: rautakuula
LÖYTÖ S42: rautakuula

14.7.1983 TORSTAI

Työsuunnitelma

Ks. ryhmä I, linjaetsinnän jatkaminen, ruudukon korjaus. Kujalan tehtävänä piirtää luonnos aikaisemmin löytynästä rautatykistä.

Työt Suunnitelmien mukaan. Kujala piirsi luonnoksen n. 2 metrisestä rautatykistä, joka makasi kyljellään lavettitappi pystyssä (liite I5).

Löydöt Ryhmällä ei löytöjä.

15.7.1983 PERJANTAI

Työt peruutettu

16.7.1983 LAUANTAI

Työsuunnitelma

Ks. ryhmä I. Antti Vanhanen siirtyi ryhmään ryhmä 2:sta.

Työt Suoritettiin tarkka ruudukon ja lähialueen tutkiminen.

Löydöt Jarmo Korpela (luodolta, näköhavainto)
LÖYTÖ S51: ankkurin koukku
LÖYTÖ S52: tunnistamaton rautalevy
LÖYTÖ S54: tykin kuula (metallinetsin)

Työkartta (liite 5) sama kuin ryhmällä I.

R y h m ä t 5 j a 6

10.7.1983 SUNNUNTAI

Työsuunnitelma

Asettaa pohjaan mittapiste 0:sta pohjoiseen 50 x 50 m:n ruudukko, joka oli jaettu 10 x 10 m:n ruutuihin Trut-hällanin länsipuolelle, sekä aloittaa etsintä (liite 4a)

Työt Köydet saatiin kiinnitettyä ja etsintä aloitettiin

11.7.1983 MAANANTAI

Työsuunnitelma

Ruudukkoetsintä, sukelluspari/ruutu.

Työt Suunnitelman mukaan sekä metallinetsintä käyttäen.
Ruudut I-5 tarkistettu.

Löydöt Lorens Byggnings (näköhavainto)
LÖYTÖ T21: kranaatti (liite I6)
LÖYTÖ T22: kuula

Ola Knöös (näköhavainto)
LÖYTÖ T23: tunnistamaton metalliesine (ei nostettu)
LÖYTÖ T24: tunnistamaton 60 cm pitkä esine (ei nost.)

Bo Bäckström (näköhavainto)
LÖYTÖ T25: padan puolikas (ei nostettu)

LÖYTÖ T23 epäillään olevan parrastykki. Markku Kääntä seuraavana päivänä tarkistusukellukselle.

12.7.1983 TIISTAI

Työsuunnitelma

Ruudukkoetsintä sekä lähialueiden pintapuolinen tarkistus.

Työt Ruudut 6-10 tarkistettu. Todettiin ruuduissa 9 ja 10 suuri rautapitoinen alue. Suoritettiin lähialueiden tarkistus n. 100 m. ruudukosta etelään ja 250 m. pohjoiseen, n. 40 m:n etäisyydellä rannasta.

Löydöt Ei todettu löytöjä. Todettiin, että löydöstä T23 annetut tiedot olivat puutteellisia, esine tarkistettava uudelleen.

13.7.1983 KESKIVIIKKO

Työsuunnitelma

Jatketaan ruudukkoetsintää.

Työt Ruudut II-15 tarkistettu. Ruudusta 10 löytyi kettingin pätkä.

Löydöt Lorens Byggnings (näköhavainto)
LÖYTÖ T26: 12 kpl tykin kuulia, 1 kartessi, 2 kpl kranaatteja.

Stefan Ivars (näköhavainto)
LÖYTÖ T27: jauhinkivi

Ola Knöös (näköhavainto)
LÖYTÖ T28: kettinkiä

Tiiliskiviä, hauleja, tykinammuksia.

T23 todettiin ankkuriksi, josta toinen sakara oli murtunut.

14.7.1983 TORSTAI

Työsuunnitelma

Jatketaan ruudukkoetsintää.

Työt Suunnitelman mukaan. Ammuksia alueella valtavasti, jote nostettiin ainoastaan muutamia eri tyyppisiä ja kokoisia malliksi. Ruudut 16-20 käyty läpi.

Löydöt Ei merkittäviä löytöjä.

15.7.1983 PERJANTAI

Työt peruutettu.

Iltapäivällä haettiin Truthällanin länsipuolelta aikaisemmin löydettyä ankkuria, jossa puutukki - ei löytynyt.

16.7.1983 LAUANṬAI

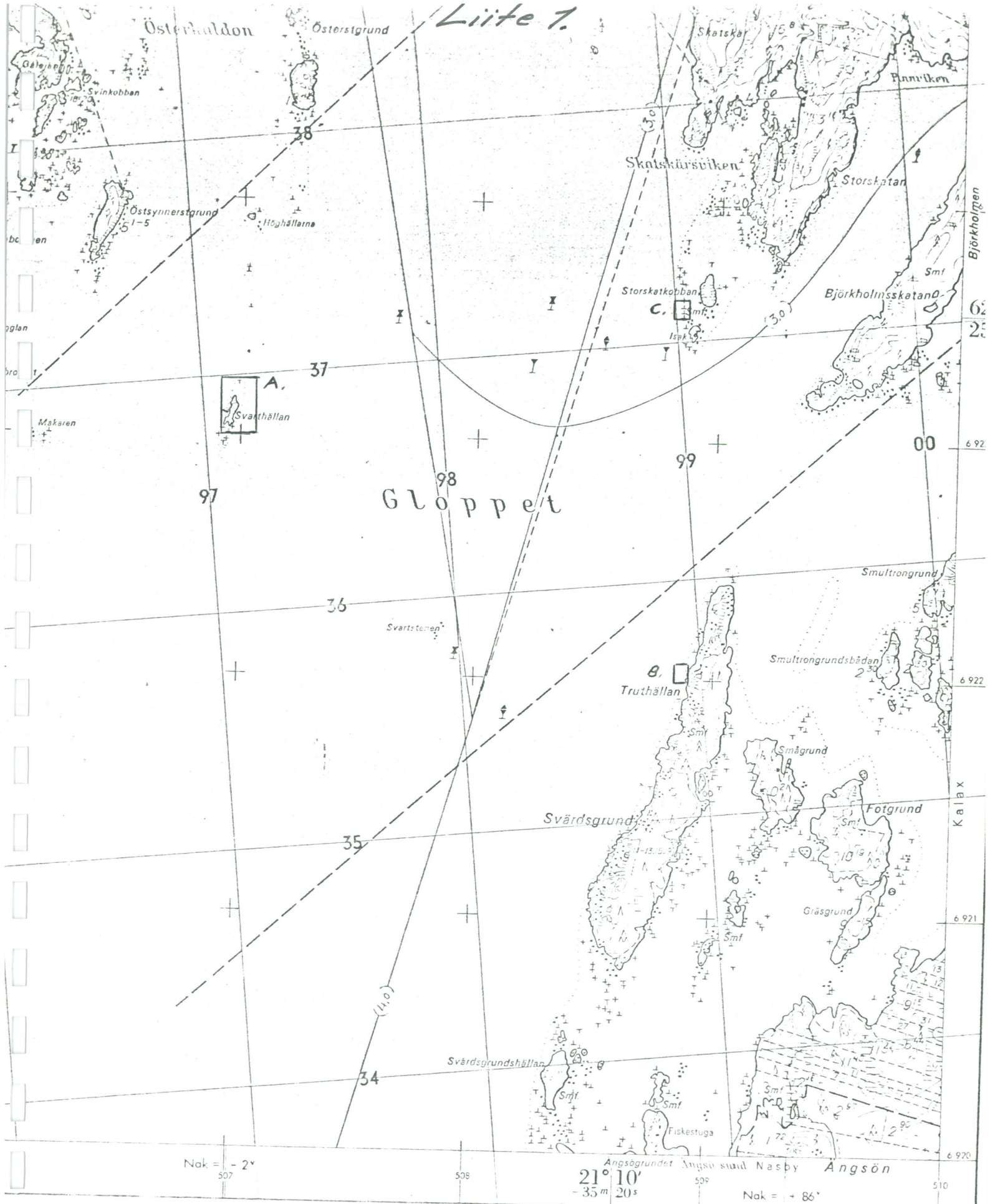
Työsuunnitelma

Jatketaan ruudukkoetsintää.

Työt Käytiin läpi ruudut 21-25. Ruudusta 22 löytyi rökkiö ammuksia. Ei nostettu. Kerättiin ruudukko kokoon.

Työkartta (liite 4).

Liite 7.

Nak = - 2°

21° 10' - 35 m 20 s

Nak = + 86°

96

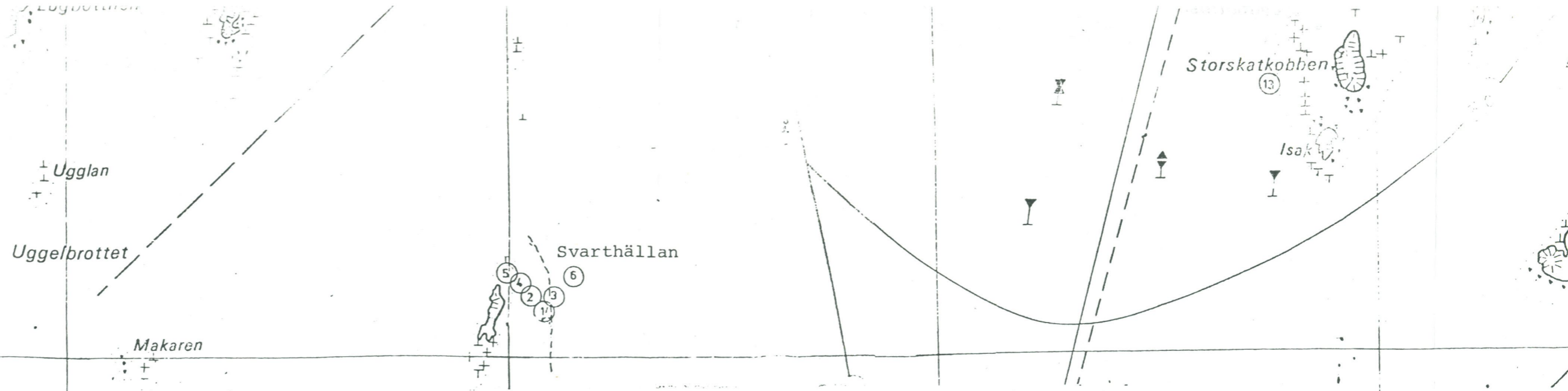
97

98

99

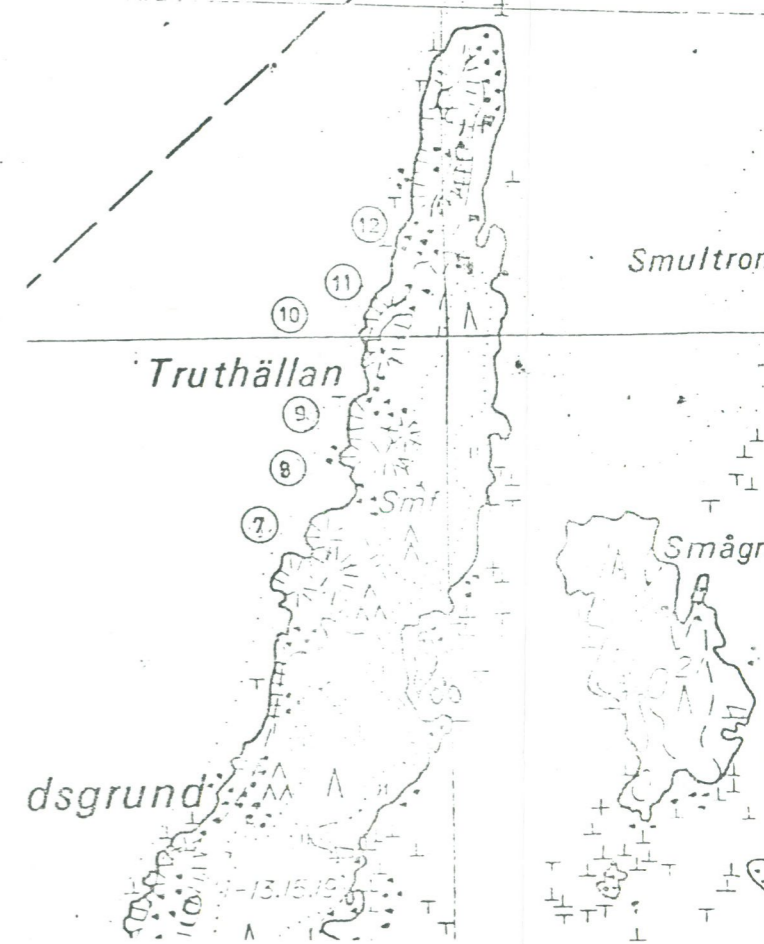
Puhtuuskilpakuuta 1:10 000
Karttakuva 1:10 000
F. Launainen, A. Huttunen

MAANMITTAUSHALLITUKSEN KARTTAPAINO HELSINKI 1971
LANTMÄTERISTYRELSENS KARTTECKERI HELSINGFORS 1971

----- BEAUTEN SLUTAR

1. BRONSKANON, JÄRNKANON, DRAGG, KANONKULOR
2. SALUTKANON
3. GEVÄR, UÄRJOR
4. TENNSTOP
5. DRAGG, TENNTALURIK, GUTJÄRNSKITTEL
6. KOPPARKITTEL
7. DRAGG
8. STOCKANKARE
9. DRAGG
10. 2 ST DRAGGAR
11. KVARNSTEN
12. KVARNSTENAR 5 ST, VRIFFÄSTE, HÅSEL
BÄLTSPÄNNE, NAV
13. KVARNSTENAR 2 ST.

Helsingfors 4.6.1981

Nr 3168
 Visning Edert brev 20.5.1981

Ärende Föremålsdeponering

Närpes Hembygdsförening

Henrik Becker

64200 NÄRPES

Museiverket har i plenum 4. juni 1981 behandlat Eder ansökan och beslutat att tillsvidare deponera nedannämnda föremål i Närpes hembygdsmuseum:

tennstop	0480:001
ryttarpistol	0480:002
sabelbalja	0480:003
kartesch	0480:004
fragment av koppargryta	0480:005

Ärendet handhas av forskare Juhani v. Grönhagen.

Överdirektör,
 statsarkeolog

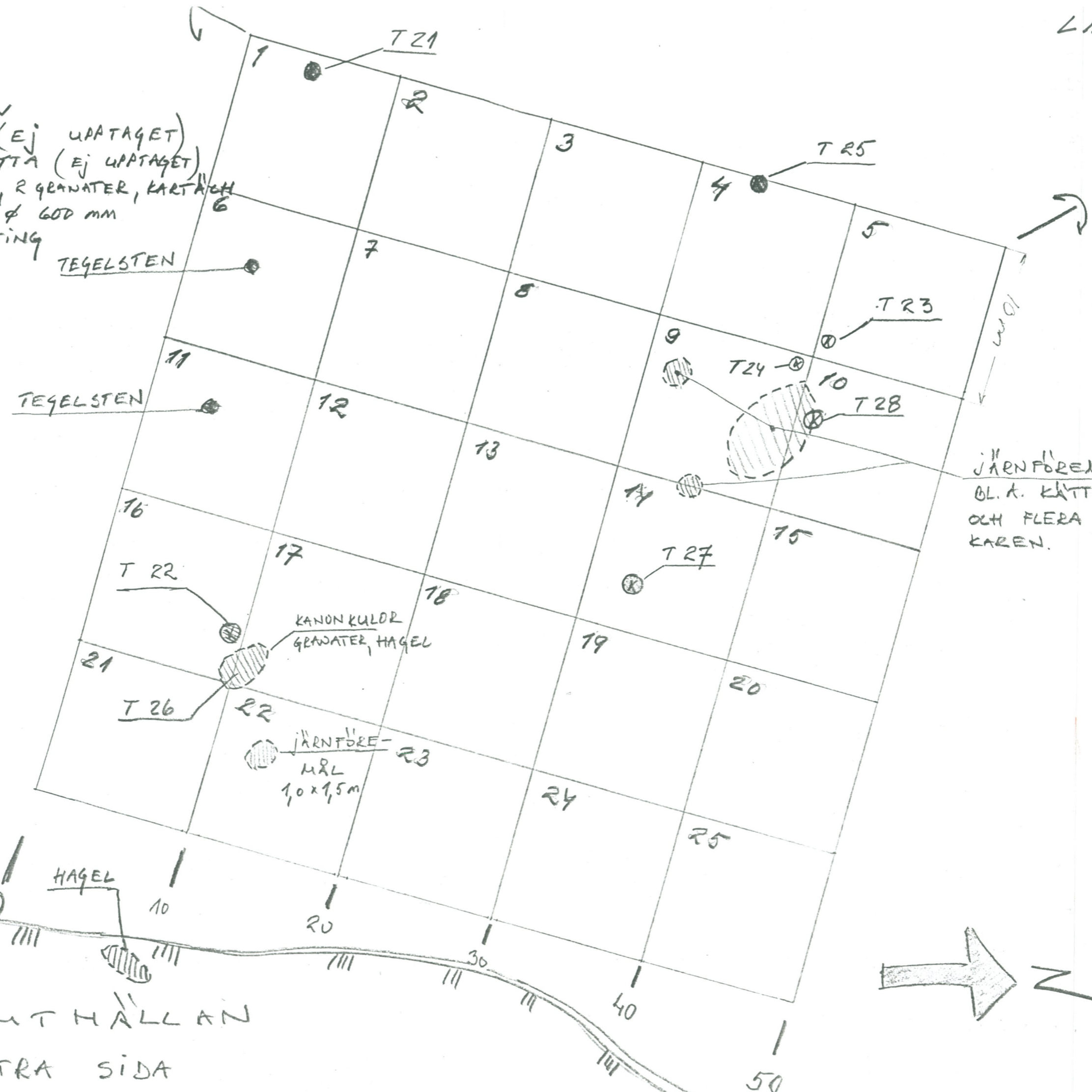

 C. J. Gardberg

Avdelningsföreståndare

 Torsten Edgren

TE/ka

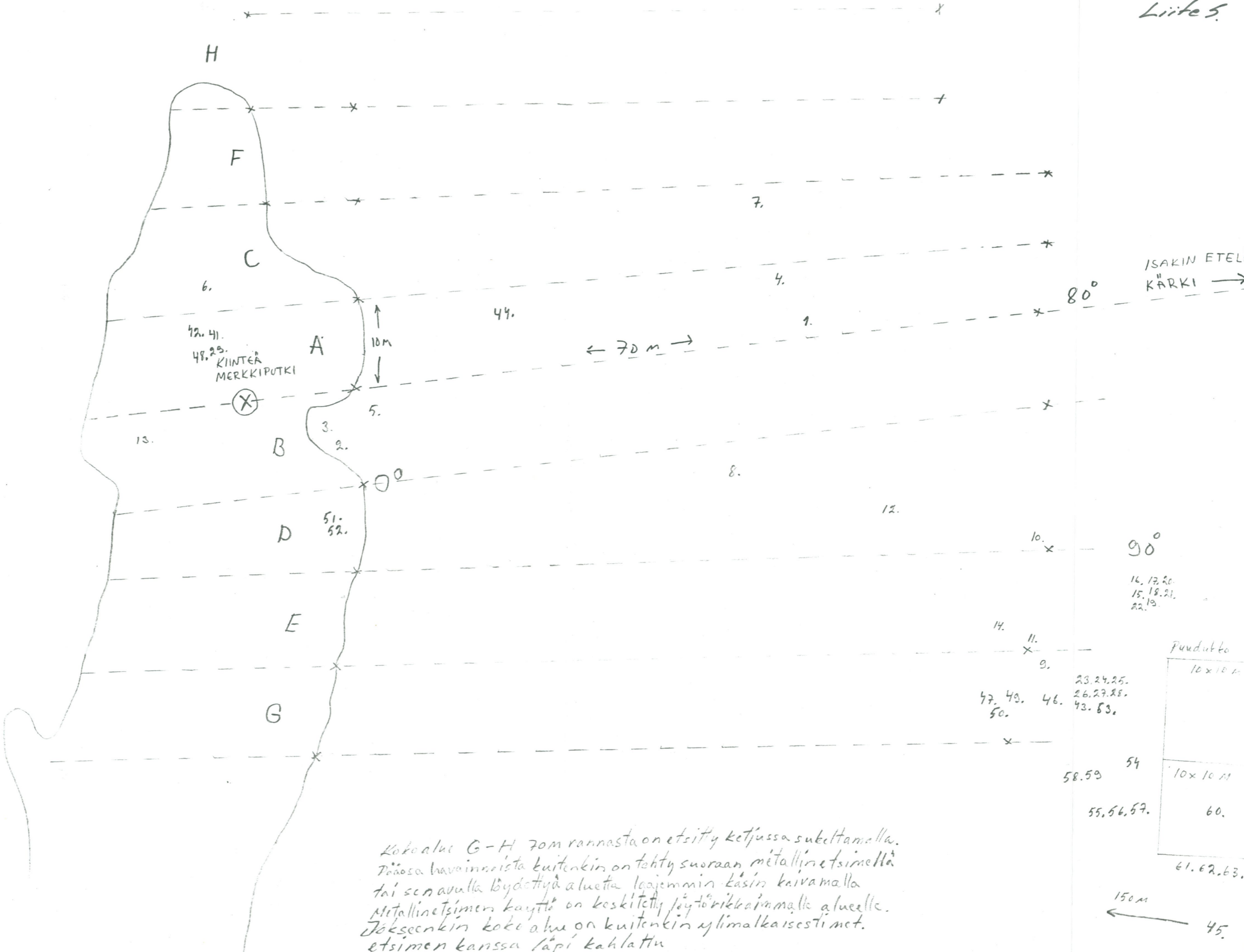
- T 21 GRANAT
- T 22 KANONKULA
- T 23 } DELAR AV
- T 24 } ANKARE (EJ UPPTAGET)
- T 25 } GJUTJÄRNSGRETTA (EJ UPPTAGET)
- T 26 12 KANONKULOR, 2 GRANATER, KARTÄCKH
- T 27 KUARNSTEN ϕ 600 mm
- T 28 BIT AV KÄTTING

JÄRNFÖREMÅL
BL. A. KÄTTING
OCH FLERA AN-
KAREN.

TRUTHÄLLAN 0-50
GRUPP 5 och 6
LUTNÄT 50x50 M 10 M:5
RUTOR
OCH ENDRÖS

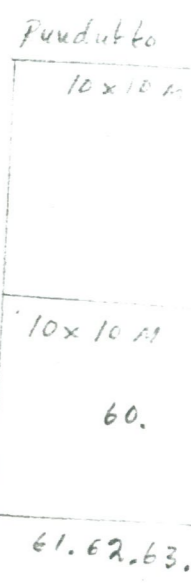
TRUTHÄLLAN
VÄSTRA SIDA

42. 41.
48. 25.
KIINTEÄ
MERKKIPUTKI

ISAKIN ETEÄ
KÄRKI →

Koko alue G-H 70m rannasta on etsitty ketjussa sukeltamalla.
Pääosa havainnoista kuitenkin on tehty suoraan metallinetsimellä
tai sen avulla löydettyä aluetta laajemmin käsin kaivamalla.
Metallinetsimen käyttö on keskitetty löytörikkaimmalle alueelle.
Jokseenkin koko alue on kuitenkin ylimalkaisesti met.
etsimen kanssa läpi kahlattu

150m
← 45.

9. - 17.7.1983

LÖYTÖLUETTELO

No	Esine	Löytäjä	Paikka, tapa
S 1	Miekan tuppi	J. Korpela	näköhavainto
S 2	Hauleja	M. Gunell	metallinetsin
S 3	Kuula	M. Gunell	"
S 4	Tunnistamaton metalliesine	K. Varinen	näköhavainto
S 5	Kuulia	M. Gunell	metallinetsin
S 6/1	Tinalautasen pohja (leima)	M. Kujala	luoto/metallinets.
S 6/2	Kuula	M. Kujala	" "
S 7	Rasia (nuuska)	H. Hakala	näköhavainto
S 8	Miekan tuppi	H. Hakala	"
S 9	Rasia (tulus)	M. Gunell	metallinetsin
S 10	Tunnistamaton kuparilevy	"	"
S 11	Puupuikko	"	"
S 12	Messinkinappi	"	"
S 13	Lusikanvarsi, hauleja	"	luoto/metallinets.
S 14	Miekan terä (ei nostettu)	R. Skrifvars	näköhavainto
S 15	Ruukun pala	H. Backa	"
S 16	Metalliesine (kuula)	"	"
S 17	Tunnistamaton metalliesine	R. Skrifvars	"
S 18	Metalliesine (kuula)	M. Gunell	metallinetsin
S 19	Kuparikattilan pohja	"	"
S 20	Tunnistamaton metalliesine	"	"
S 21	" " "	"	"
S 22	Messinkinappi	"	"
S 23	Messinkisolki (uros)	H. Backa	"
S 24	Grafitioitunut metalliesine	"	"
S 25	Nahanpala	"	näköhavainto
S 26	Kiväärin tukin osia	P. Silvan	"
S 27	Köysisilmukka (jalussilmukka)	"	"
S 28	Puuesine (kirves)	H. Hakala	"
S 29	Tinavati	K. Lehtonen	luoto/metallinets.
S 30	2 kpl mess. kupin korvia	J. Turkulainen	metallinetsin
S 31	Hauleja	Tarpion ryhmä	"
S 32	Lasin ja astianpalasia	J. Tarpio	näköhavainto
S 33	Solki, astianpalasia	Tarpion ryhmä	"
S 34	Tinalautanen	P. Tarpio, J. Turkulainen	metallinetsin

No	Esine	Löytäjä	Paikka, tapa
S 35/I	Pronss. kynttelikön jalan alaosa	P. Tarpio	metallinetsin
S 35/2	Pronss. kynttilän pidin	"	"
S 36	Kuparikourut	A. Parkkinen, J. Turkulainen	näköhavainto
S 37	= S 35/2		
S 38	Kuparinen kahvipannun nckka	J. Turkulainen	"
S 39.	Hopealusikka	A. Parkkinen	"
S 40	Kranaatin sytytin	M. Kääntä	"
S 41	Tykin ammus	K. Lehtonen/ J. Korpela	luoto/metallinets.
S 42	"	"	"
S 43	Messinkisolki (naaras)	J. Grahn	"
S 44	Ankkurin rengas	M. Gunell, H. Backa	metallinetsin
S 45	Tiiliskivi	R. Skrifvars	näköhavainto
S 46	Ikkunankehys ja lasia	"	metallinetsin
S 47	Laatikko	H. Backa	"
S 47/I	27 kpl messinki esineitä		
S 47/2	7 kpl solkia ja osia		
S 47/3	5 kpl n. 10 cm pitkiä neula- maisia kupariesineitä		
S 47/4	3 kpl pallomaisia messinki- esineitä		
S 47/5	10 kpl erilaisia puuesineitä		
S 47/6	Puuvarsi, jossa metallimöykky		
S 47/7	Piipunkoppa, kupariupotukset		
S 47/8	2 kpl hiomakiviä		
S 47/9	Osina oleva miekan kahva		
S 47/I0	Iso nuolen muotoinen kupari- hela		
S 47/II	Pronssikello		
S 47/I2	Lusikan puolikas		
S 47/I3	Pieni lasipullo		
S 47/I4	Sekalaisia heloja		
S 47/I5	Nappeja		
S 47/I6	Messinkihana (samovaari ?)		
S 47/I7	2 kpl huonekalun vetimiä		
S 47/I8	2 kpl pieniä ketjuja		
S 47/I9	2 kpl veitsen kahvoja		
S 47/20	Pieni kampa		
S 47/2I	Pieniä tunnistamattomia metalliesineitä		

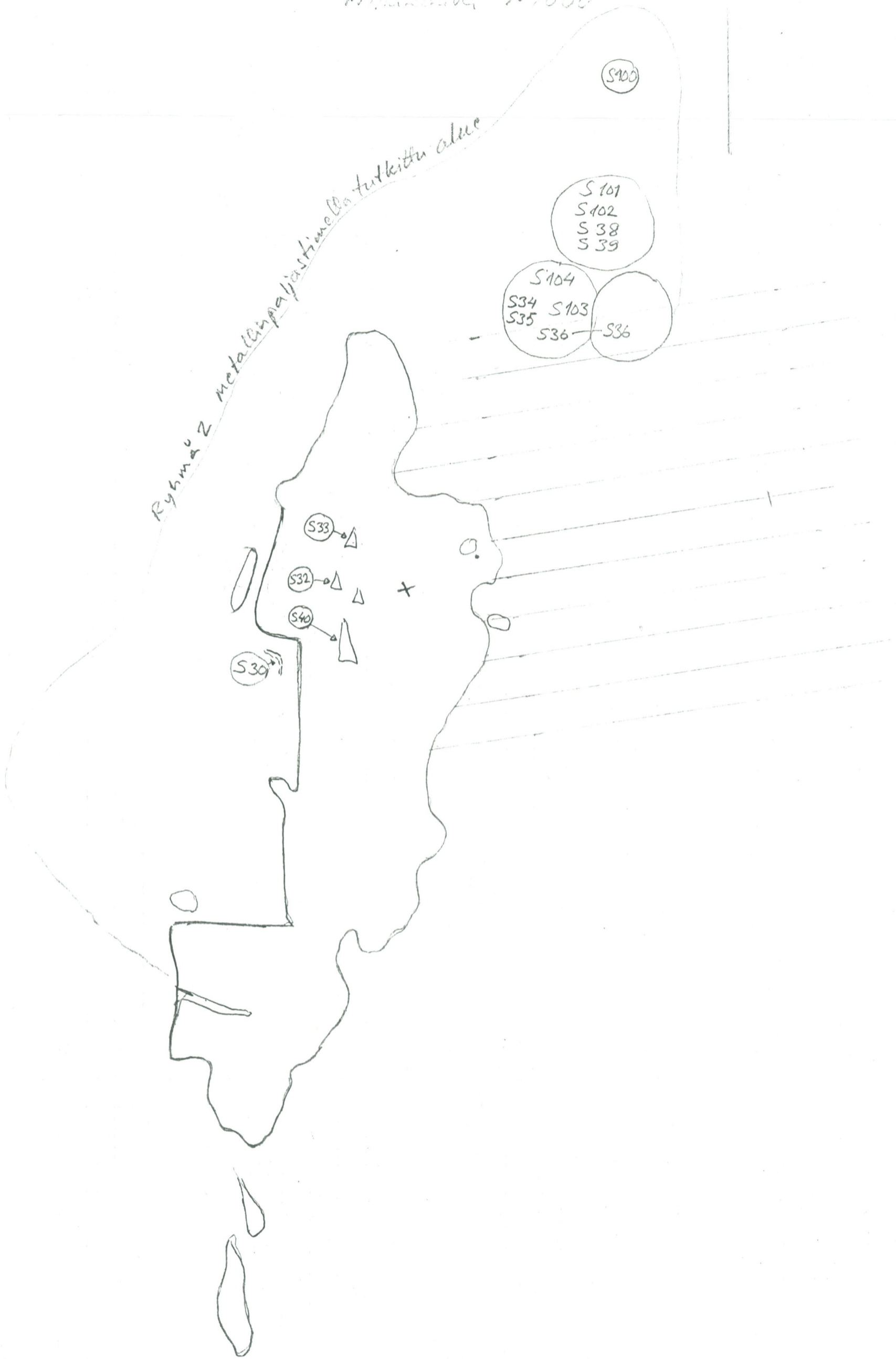
No	Esine	Löytäjä	Paikka, tapa
S 47/22	Pieniä tunnistamattomia metalliesineitä		
S 47/23	2 kpl koivunlehtiä		
S 47/24	Massanäyte laatikosta		
S 47/25	N. 7-8 cm pitkä, 5 cm leveä mahd. nahkaa oleva pakkaus		
S 47/26	N. 20 mm pitkä tunnistamaton kupariesine		
S 47/27	Rautakuula $\varnothing$ 1,5 cm		
S 48	Kuula	H. Hakala	luoto/näköhav.
S 49	Työkalan puinen kahva	H. Backa	näköhavainto
S 50	Tupen puuosia	"	"
S 51	Ankkurin koukku	J. Korpela	luoto/näköhav.
S 52	Rautalevy	"	"
S 53	Puutappi	A. Havulehto	näköhavainto
S 54	Kuula	J. Korpela	metallinetsin
S 55	Tunnistamaton kuparin pala	H. Backa	"
S 56	Ruukun pala	"	näköhavainto
S 57	Harja tai pensseli	"	metallinetsin
S 58	Tinatuopin osia	M. Gunell	"
S 59	Messinkinappi	"	"
S 60	Messinkirasia, sis. 65 kpl hopea rahoja	M. Gunell, J. Turkulainen, L. Laine	"
S 61	Tunnistamaton puupala	L. Laine	näköhavainto
S 62	Kartessi	"	metallinetsin
S 63	Naula + rusti	"	"
S 64	Kuula	"	"
S 100	Amsterdam -kilpi	P. Tarpio	"
S 101	Kynttilänjalan osa	"	"
S 102	Messinkisolki	"	"
S 103	Messinkinappi	"	"
S 104	Kynttilänjalan osa	"	"
T 21	Kranaatti	L. Byggnings	näköhavainto
T 22	Kuula	"	"
T 23	Ankkurin puolikas	O. Knöös, M. Kääntä	"
T 24	Metalliesine 60 cm	O. Knöös	"
T 25	Pata	B. Bäckström	"
T 26	12 kpl tykinkuulia i kartessi, 2 kpl kranaatteja	L. Byggnings	"
T 27	Jauhinkivi	S. Ivars	"
T 28	Kettinkiä	O. Knöös	"

svart höllan

Mittakaava 1:1000

N
▲

Ryhmä 2 metallipaljastimella tutkittu alue

S100

S101
S102
S38
S39

S104
S34 S103
S35 S36

S33

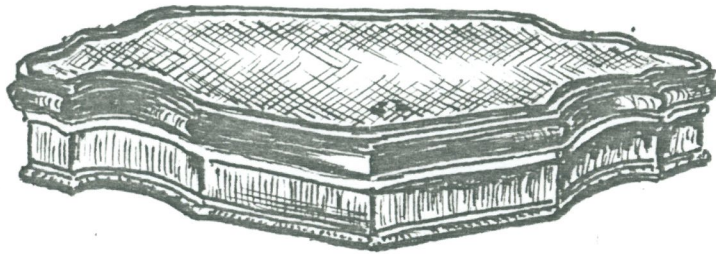
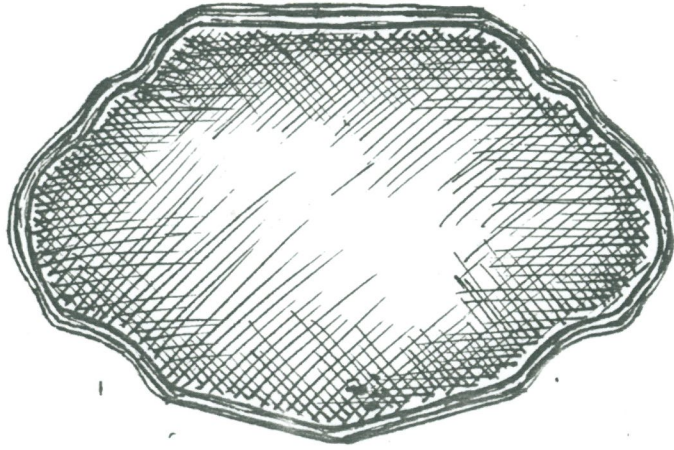
S32

S40

S30

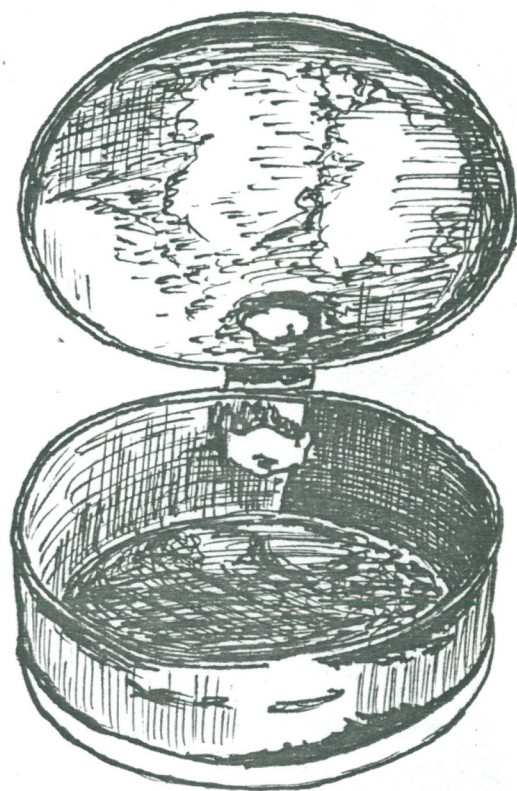
+

Liite 8.
LÖYTÖ 57

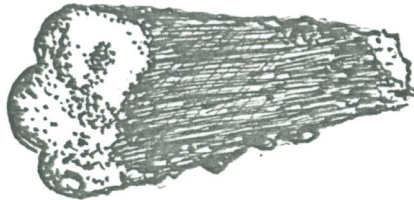
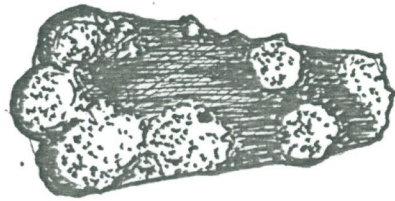
P. T. 13.7.83

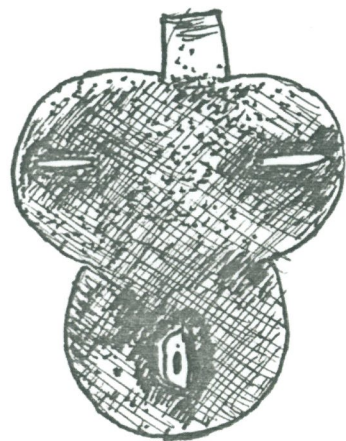
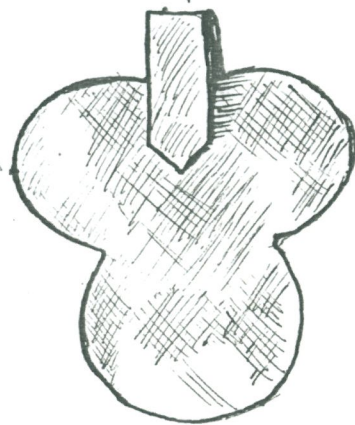
1.1. 13.7. 83

Liite 10.
20970 S 13

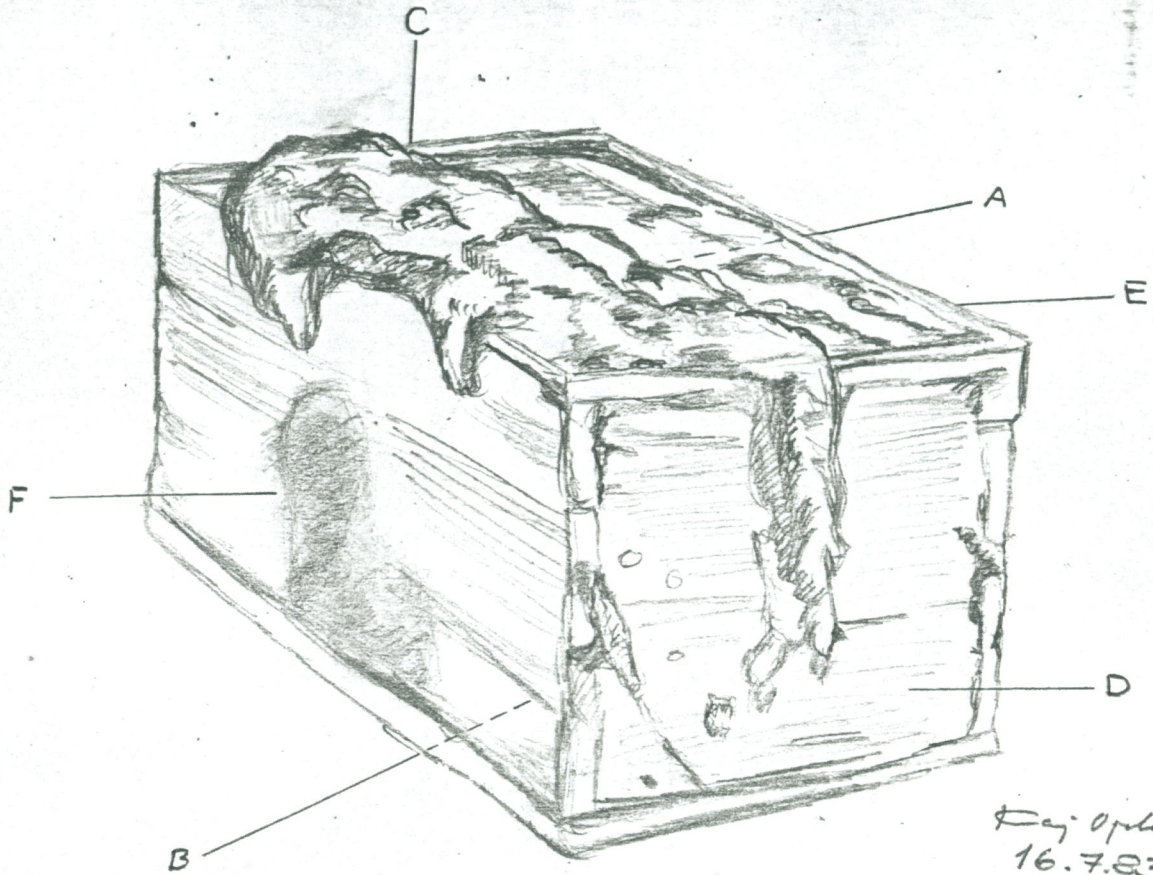
1.1. 13.7.83

Liite II.
LÖYTÖ S 23

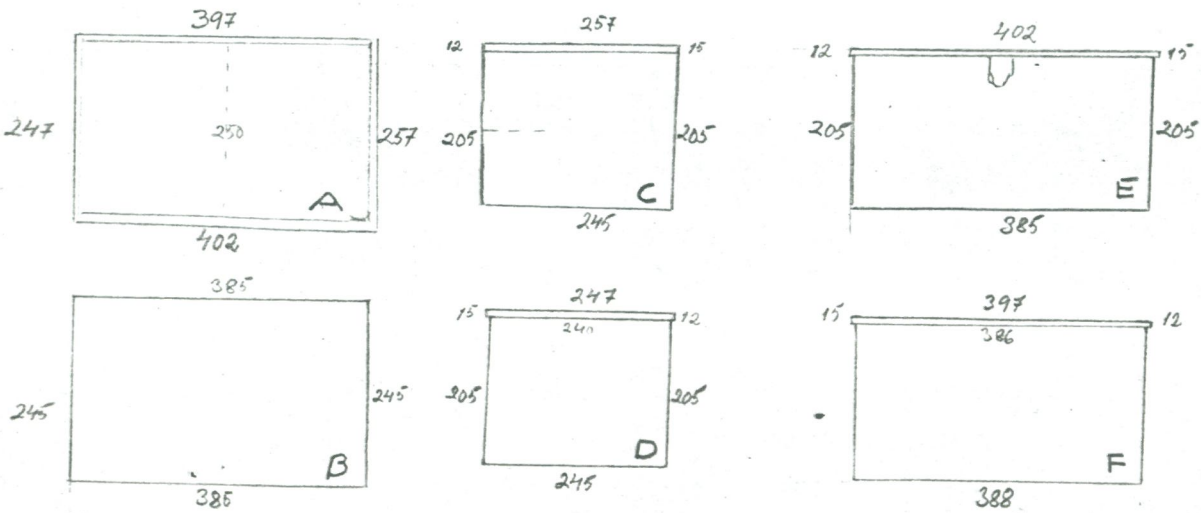

1. 1. 13.7.83

Liite 12.
 LÖYTÖ S 47

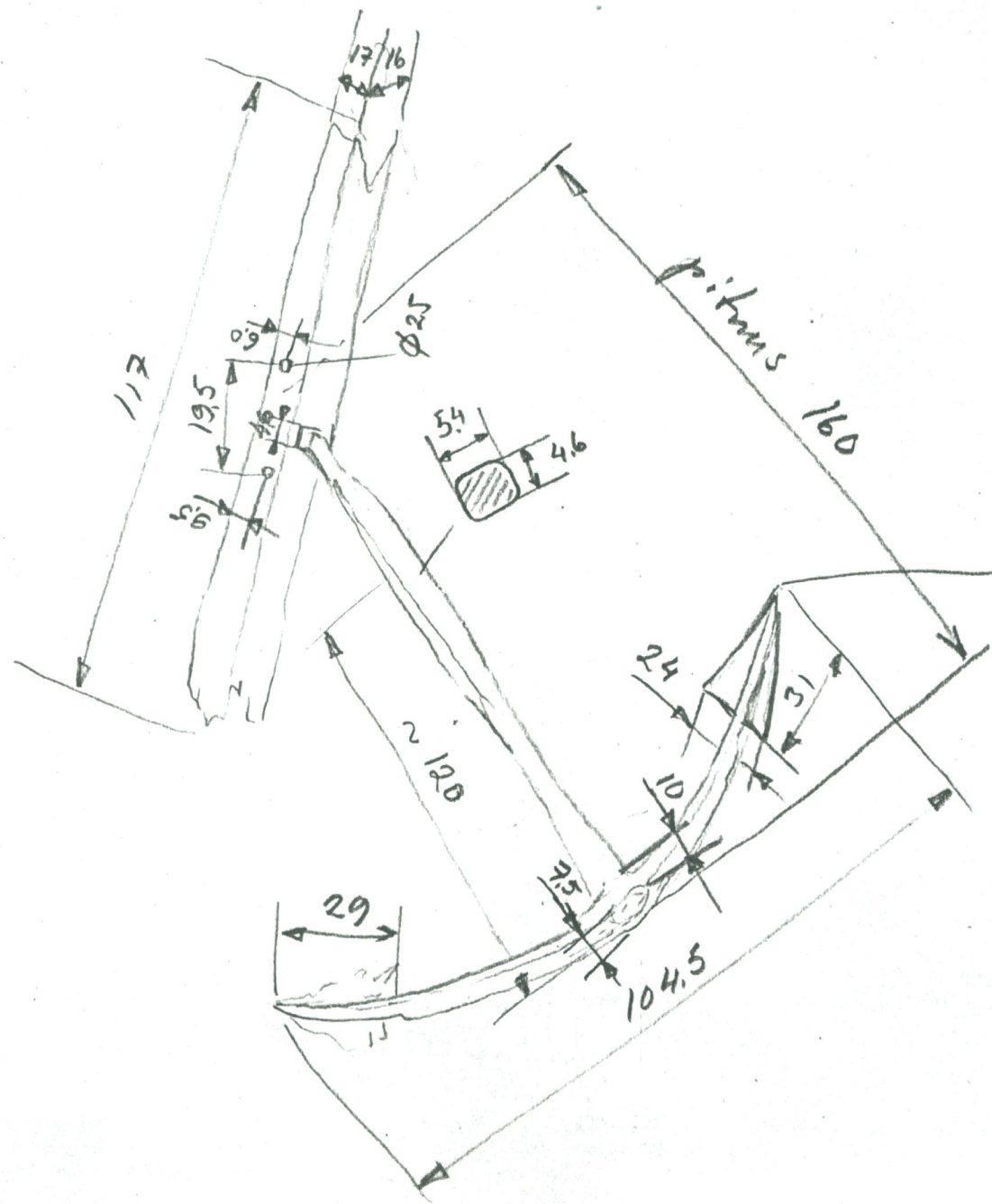

Kaj Ojala
 16.7.83

N^o
=

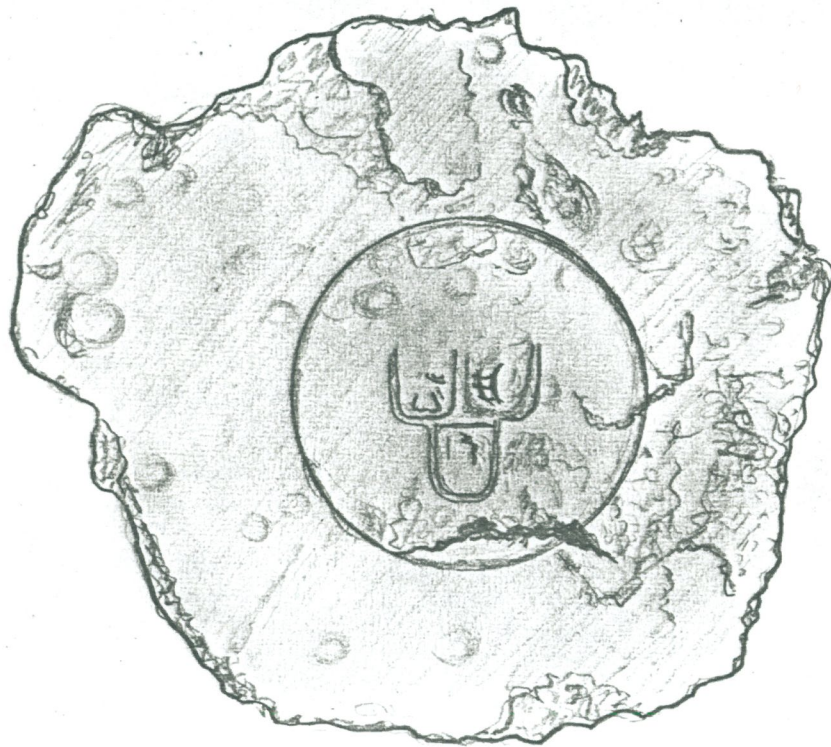
Närpes Trutthällan
Ankkuri 1
Mittapiirros

tämä sakara oli
pohjassa ylempi.

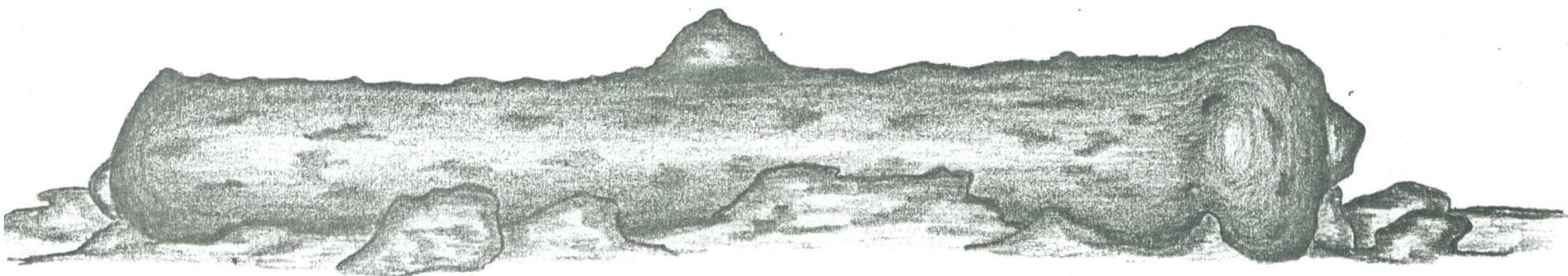
11.7.1983
Antti Tarpio

Liite 14.
LÖYTÖ S 6/1

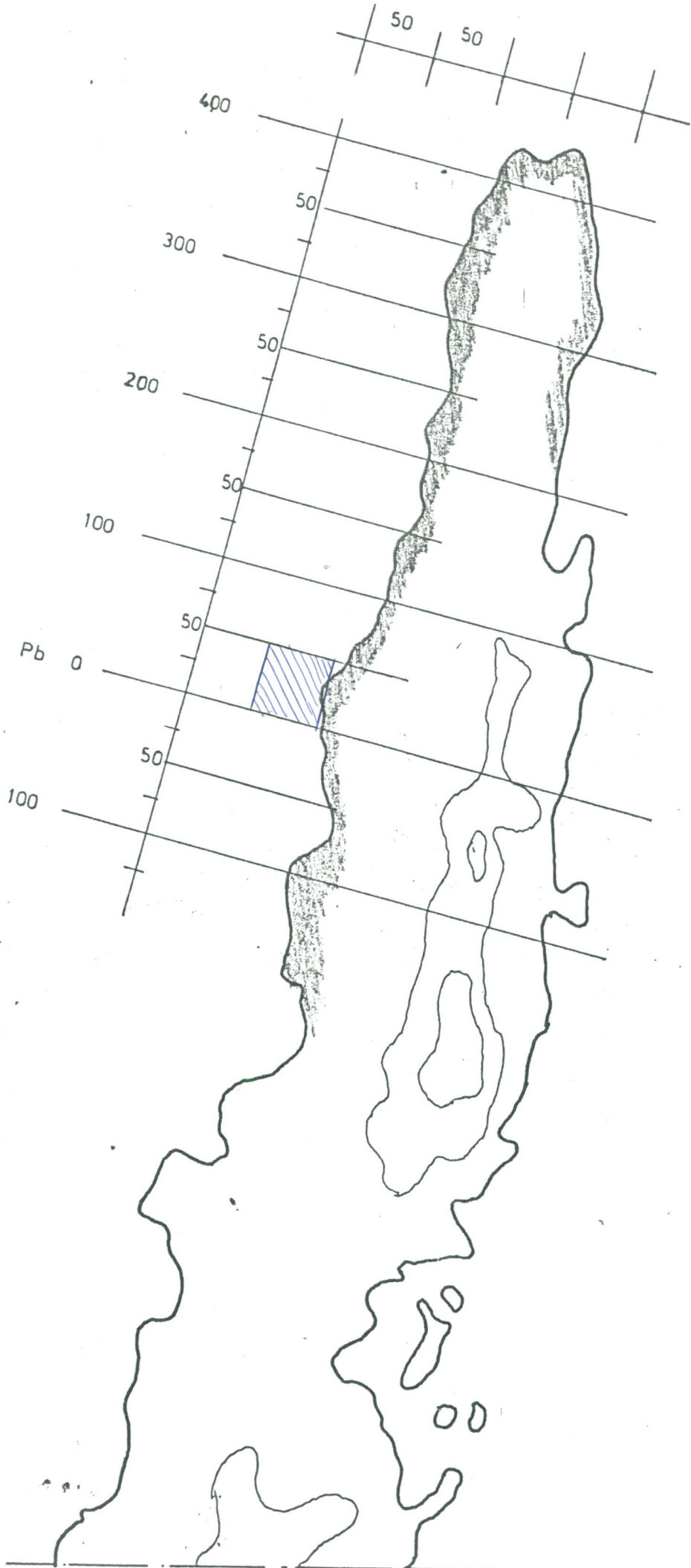
1.1.13.4.87

Liite 15.

16. 7. 85 H. Kujala

L4/A

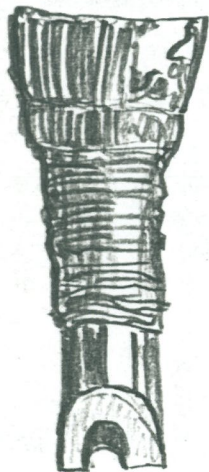
TRUTHÄLLAN
1:4000

8/7-83 OK

Liite 16.

LÖYTÖ T 21

T.T. 13.7.83

Österbottens svenska kommuner

Deras historia, traditioner och nutid

(Helsingfors, Fidnings- & tryckeriaktiebolagets
tryckeri 1900)

Sida 102

Då mot krigets slut de ryska galérerna återvände från sina härjningar på Sveriges kuster, rikt lastade med byte och penningar, me i synnerhet med silfverkannor och pokaler, kyrksilfver och malmklockor, hade de, berättas det, vid Storskatsundet med våld tagit en bonde från Kalaks ombord på ett af fartygen, för att han skulle lotsa in den ryska flottiljen genom sundet. Han ställde då med flit kusen på ett vid Truthällan befintligt undervattensgrund under stark västlig blåst. Själf kastade han sig i vattnet och simmade lyckligt i land. Hela flottan med större delen af manskapet gick förlorad. De ryssar, som lyckades rädda sig, stego i land vid Storskatan, där de slogo läger. Lämningar däraf syntes ännu vid detta århundrades början. Från hafsbotten invid nämnda skär har man tid efter annan uppfiskat silfverkannor, kalkar m.m.

DEN ÖSTERBOTTNISKA BYN en samling minnesbilder

Utgivna av

Hembygdsföreningen Svenska österbottningar i Hel-
singfors-----

Sida 491

Bland minnesmärken från forna tider må nämnas några forngravar på Vesterback hemmans skogsskifte ävensom de s.k. ryssugnarna längs stranden av Tjälax-fjärden. De sägas vara lämningar från Stora ofreden, då ryska flottan låg förankar i nämnda fjärd "galeja vid galeja med bogsprötena pekande mot land", och manskapet gick i land för att baka, och gräddade brödet i provisoriska gråstensugnar. Ryska flottan säges ha förlist på återfärden, efter att ha pludrat norrländska kusten; förlisningen skedde dels i Kalax skärgård väster om Truthällan, dels invid Svarthällan. Fiskare ha här på havsbotten hittat kanonkulor och druvhagel av bly samt på 1850-talet t.o.m. en hel kanon, som såldes till Strömbäck gjuteri i Petalax. Bland fornminnen.....

Sida 141 - 142 fotnot 3

Här må även omtalas några traditioner från dess ofredens dagar, ehuru deras tillförlitlighet icke torde kunna konstateras.

Under kriget hade några ryska galerer varit på plundringståg även till andra sidan Bottenhavet och alltså vid Sveriges kuster. De återvände rikt lastade med byte: penningar, silverkannor och pokaler, kyrkklockor m.m, och nalkades det s.k. Storskatsundet i skärgården utanför Tjårlax by i Närpes. Här fingo de tag i en bonde från Kalax by, vilken de togo ombord och tvungo honom att lotsa in fartygen genom det nämnda sundet till Järvö fjärden. Denne styrde dock med flit på ett undervattensgrund vid Truthällan under stark västlig storm. Själv räddade han sig, genom att kasta sig i havet, simma i land och sedan hastigt fly. Men de ryska fartygen förläste och största delen av manskapet drunknade. De som lyckades rädda sig, stego iland å Storskatan och slog där läger. Minnesmärken efter deras vistelse där kunde skönjas ännu inpå 1900-talet. Det påstås ock, att man vid Truthällan tid efter annan uppfiskat några silverpjeser o.a. av ryssarna förlorade rov.

Dem 19 februari 1714 blev de svenska stridskrafterna i Finland under generalmajor armfelts befäl slagna i Storkyro socken av ryssarna. Till Västerbotten kom därefter en stor mängd civila flyktingar, och man väntade omedelbart, att ryssarna skulle övergå Kvarken. Så blev dock icke fallet; underhållsläget förbjöd dem att fullfölja sin framryckning under högvintern.

Man fick sålunda respit till sommaren. Armfelts trupper hade kvarstannat i mellersta Österbotten (trakten Kalajoki- Brahestad). Enligt Ramsay var därför faran störst vid Umeå, dit han drog samman befintliga soldater. Men sedan regeringen sänt bevärade farkoster att kryssa i Bottenhavet och Bottenviken, hoppades man att dessa skulle kunna hålla fienden borta, varför huvuddelen av trupperna vid Umeå hemförlovades. I September började så ryssarna oförmodat röra på sig. Landshövdingen sökte i hast ånyo sammandraga sina styrkor. Den 17 september landsteg ryssarna på Holmön. Därifrån fortsatte de och landsteg den 19 vid Osnäs för att sedan fortsätta uppför Umeälven. De utnyttjade därvid den omständigheten, att kapten von Frischen på fregatten Falken avseglat från Umeå till Brahestad.

forts.

forts

Två bevarade båtar, som förankrats på älven, gjorde tappert motstånd men äntrades och togs eller förstördes av ryssarna. Den upp- bådade allmogen och rekryterna greps av pa- nik och flydde i likhet med stadens boger- skap. Den ryska styrkan hade endast räknat 9 galärer men överdrevs starkti landshövdi- gens rapport, som talar om 12 bataljoner. Paniken måste ha varit svår, ty vid flykten kvarlämnades i Umeå Västerbottens regementes kontanta medel, som uppgick till över 4.200 daler kopparmynt, vilka blev ryssarnas byte. Affären visade, att Västerbottens försvar icke kunde byggas på tillfälliga folkupp- båd. Men hur skulle det ordnas?

K a r t a   bilaga.

Övre Norrlands Historia Del II

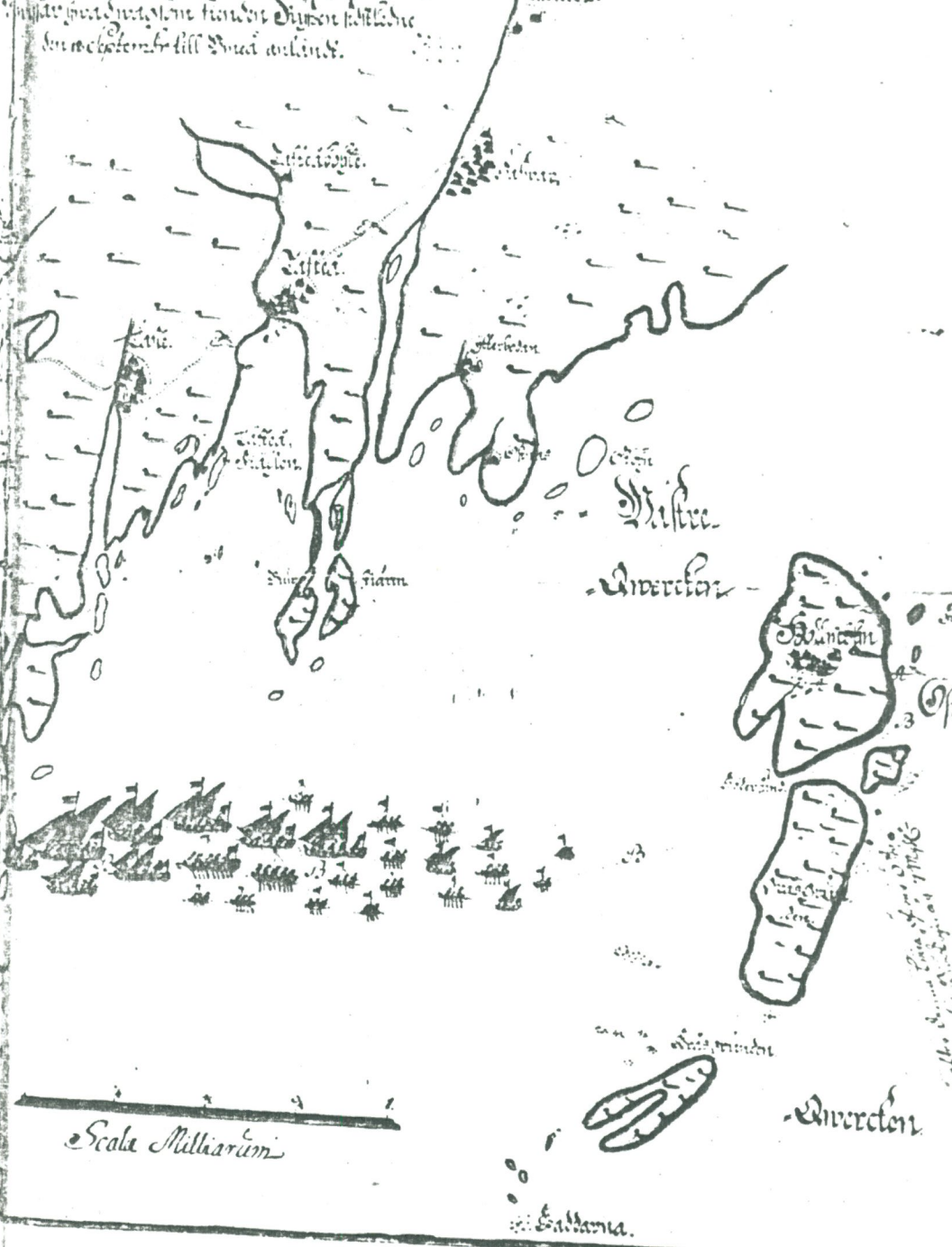
Umeå 1965

Sida 349,

Handwritten text in the top left corner, likely a title or introductory notes.

Handwritten text in the top middle section, providing further details or a list of locations.

Carta Marinae Suecicarum

SECRET

Kommission över Ramse m. fl. 1714. RA.

Ryska flottans fart från Holmön till Umeå.

I maj 1720 gjorde ryssarna ett strandhugg vid Umeå- där staden och socknens bebyggelse på ömse sidor om älven mellan mynningen och staden brändes. Umeå garnison, ett (oberidet) kompani karelska dragoner kunde intet annat göra mot den övermäktige fienden än att hindra kosackpatruller att ströva längre in i landet. Till råga på olyckan tog ryssarna även ett just anlänt fartyg med bröd och gryn, som avsetts för de svenska truppers räkning. Senare delen av 1720 förflöt i lugn, sedan den ryska skärgårdsflottan blivit uppriven i juli i en strid vid Flisö med en svensk örlogseskader. Men sommaren 1721 återkom ryssarna. De brände nu städerna Umeå och Piteå för tredje resp. andra gången och gjorde mindre strandhugg i Bygdeå och lövånger, intill dess äntligen vapenstillestånd inträdde under de avslutandefredsförhandlingarna i Nystad.

Kramfors d 30 Aug. 1978

Bäste Bror!

Tack för ditt samtal från Sundsvall, och jag skall nu återgälda det genom att komma med, som jag tror, viktiga uppgifter om ryssarnas härjningar utefter vår östkust.

Sedan vi samtalade har jag legat på kurs en vecka vid Härnösands Folkhögskola, som var arrangerad av den pensionersförening jag tillhör. Vårt egentliga ämne var släktforskning, och vi fick första tiden ägna oss åt konsten att släktforska. Tre dagar fick vi vistas på länsarkivet för att där söka våra anfäder, men för min del kunde ingenting hittas, när jag kommer från sydligare landamären. Jag beslöt då att istället söka uppgifter om ryssarnas icke alls så trevliga besök här på 1700-talet. Vad jag funnit kommer att lösa en del data, som kan förknippas med Edra fynd i Finland, Och jag relaterar:

Ryssarnas härjningar här pågick i en 7-års period, närmare bestämd 1714 - 1721, och under denna tid hemsöktes en del städer flera gånger. De platser som hemsöktes befanns ligga mellan Norrköping i söder till Luleå i norr.

1714 plundrades Luleå och Umeå, men brändes icke. För Luleå sägs att ryssarna tog ett mycket rikt byte. Det är vad jag kan säga om Luleå just nu. Däremot för Umeå finns lite mera att omtala = Den 11 sept. 1714 ankom från Vargön, 5 mil söder om Vasa flera båtar med Finska flyktingar, vilka förtäljde om en stor rysk flottilj i Kvarken bestående av 50 bevärade galejor åtföljda av 160 små finnbåtar med krigsfolk.

Fredagen den 17 sept. överraskades Holmöborna av den russka flottiljen som bestod av 9 stora fartyg och 11 små, med en besättning på omkring 600 man. Fiendens styrka uppskattades vid anfallet till ca. 2000 man. Den svenska styrkan 670 man retirerade ur staden utan att lossa ett enda skott. Ryssarna kunde därför helt ogenerat plundra staden helt och redan dagen efter begynna återfärden. Den blev dock äventyrlig. Flera fartyg förläste i en uppkommen stark storm och mycket av det orättmätet fångna bytet gick förlorat. Vi kan nu säga att klarhet finns i ett par punkter.

För det första, så omnämnes en styrka på 50 galejor, men av dessa aföll 9 stycken Umeå, varför resten med stor säkerhet vände sig mot Luleå och plundringen skedde samtidigt. För det andra nämnes om en uppkommen stark storm. Tidpunkten är ju även den då svåra stormar uppstår, och då uppgifterna överensstämmer med de Finska uppgifterna om förlisning i storm, så är saken helt klar. De fynd ni gör, kan vi datera till söndagen den 19:de eller måndagen den 20:de september 1714, som blir förlisningsdatumet på det skrov Ni söker. Min innerliga önskan är. Mätte Ni finna det! Det kan innehålla stora förmögenheter enär ryssarna beskrivs ha gjort rikt byte.

1716 Plundrades Piteå av ryska enheter. I hur stor utsträckning har jag ännu inte hunnit studera.

1717 Kom 3 ryska och ca. 300 man över och plundrade Umeå.

1719 I januari komma några ryska partier över och plundrade Umeå.

1719- 1721 var för svenskt vidkommande de mest hemska åren då ryssarna övergått till en annan taktik, genom att inte enbart blundra, utan också bränna upp hela städer.

1719 qPlundrades och brändes Dalarö strax söder om Stockholm, likaså Syndby slott på Örnö utanför Dalarö. Detta slott blev aldrig återuppbyggt, utan står ännu i dag som en ruin, och ett stort turistmål.

Brändes och plundrades Norrtälje stad samt Öregrund och Östhammar med omkringliggande orter helt.

Gävle stad anfölls men mötte så starkt motstånd och led så stora förluster, att ryssarna fann för gott att ge sig .

Även Sundsvall plundrades och brändes till en del.

1721 Blev det mest ödesdigra för Norrlandskusten, då ryssarna i Maj månad satte in 2 flottor. Den ena avseglade från finska kusten, och ankom Västerbottenkusten den 21 Maj. Den bestod 150 galejor och lodjor och styrkan bestod av 10 000 man. Den andra flottan avseglade i Maj månad från Åland under befäl av generalmajor Peter von Laegs, och flottan bestod av 33 stora galärer och en mängd mindre båtar medförande kosacker och fotfolk. Sålunda

finns ett utdrag ur Hudiksvalls stads historia om händelseförloppet:

Den 17 Maj hade flottan hunnit utanför Gävle, då den brinnande vårdkasen på Limön visade ryssarna att de voro väntade.

Minnet av mottagandet i Juli 1719, då de trots upprepade anfäll blivit tillbakaslagna av stadens tappra försvarare under befäl av generallöjtnant Hugo Hamilton, kom dem att ej ånyo våga en dust med denna stads modiga försvarare. Gävle var ännu en gång räddat. Flottan vände i stället norrut, och ryssarna började sina härjningar utefter kusten, där bruk och byar brändes. Söderhamn delade samma öde morgonen den 21 Maj, och vid 10-tiden på kvällen den 22-dag var rövarflottan hunnen till Hudiksvall och började beskjuta staden med kanoneld efter att tidigare på dagen hava gjort strandhugg i Enånger och Njutånger.

Anfallet kom icke oväntat. Oroande rykten hade på senaste tiden kommit söderifrån och en del av stadsborna hade sänt sina familjer jämte sin värdefullaste egendom i säkerhet inåt socknarna.

Andra hade emellertid föredragit att bida tiden och ej i onödan fly. Men när vid middagstiden röken och lågorna från vårdkasen vid Båsfjärd syntes över Idenorslandet viste även de tvivlande att denna gång var det ej lösa rykten, som lupo kring, utan att det ohyggliga allvaret hade kommit och nu gällde det att i all hast rädda vad som räddas kunde. Försvarsstyrkan bestod av ca. 400 man under befäl av major Erik Johan Faber, och löjtnant Pihl, vilka också hade några jämtlandsryttare till förfogande. Men det var dåligt beställt med tryppernas beväpning och krigsvana och när de ryska kanonkulorna började susa in över stades insåg försvararna sin underlägsenhet och uppgåvo försöket att försvara staden. De drogo sig tillbaka mot Hallsätters by i Tuna socken, där de förskansade sig för att söka förhindra kosackernas framträngande inåt landet, dit de flesta stadsborna flytt. Från den ryska flottan landsattes en trupp kosacker. Dessa spredo sig utefter alla vägar in mot socknarna där de togo allt värdefullt de kunde komma över och stucko gårdarna i brand. Under tiden gjorde fotfolket rent hus i staden, som vid 2-tiden

på natten antändes. Den kosackhop, som följde landsvägen västerut möttes vid Hällsäter av kraftig musköteld och drevs tillbaka, men återvände förstärkt, och då utspann sig en förbittrad strid, som slutade med de svenskes nederlag. Major Faber och löjtnant Pihl tillfångatogs, och deras folk flydde inåt skogarna. Kosackerna fortsatte sedan landsvägen ända till Hamre by i Forsa socken, där de vid 2-tiden på natten kullvräkte och plundrade några flyttlass tillhörande rektor Broman och handelsman Gropman, varefter de återvände till staden. I hamre brändes inga gårdar och grödan skonade ryssarna förövrigt under hela härnadståget. Den ämnade de komma och hämta till hösten lär de sagt till sina fångar. Huru många av försvararna som stupade i Hällsäter, finns ingen uppgift om. Man vet att ingen Hudiksvalls bo fann sin död där, ty av de två stadsbor som denna natt fingo sätta livet till dödades fiskaren Måns Jönsson Öster av en kosack uppe vid en fåbod och den gamla blinda prästänkan Kristina Hembraera innebrändes i staden. Enligt en uppgift av borgmästaren Caetorin, skola 14 kosacker hava stupat. Lastade med rikt byte och medförande sina fångar inskeppade sig ryssarna vid 10-tiden dagen därpå och seglade bort mot nya våldsdåd. Av Hudiksvall återstod då endast kyrkan, en liten fiskarstuga, ett par sjöbodar samt några små häbbren utom staden, allt annat hade blivit lågornas rov. Även socknarna närmast staden blevo svårt hemsökta, plundrade och brända. En för staden svår motgång var förlusten av kyrkans alla dyrbarheter. Det var icke så litet som gick förlorat. En förgyllt brudkrona av silver, kalk av silver, diverse kärl av silver, koppar och malm, fyra mässhakar, tre altarkläden och en mängd andra kläden, samt kyrkans kassa och stans fattigmedel. Efter vårt begrepp hade det ej varit svårt att rädda allt detta, om man tillräckligt tidigt tänkt på saken, eller om ej den man, som fick sig anförtrott, att föra kyrkokistan i säkerhet, skött sin uppgift på ett enastående slarvigt och ansvarslöst sätt.

Sundsvall stod därefter på tur, som plundrades och fullständigt lådes i aska, jämte tvenne stora egendomar i dess närhet. Dock

anföll icke ryssarna upp efter Ljungans och Indalsälvens dalgångar, beroende på att älvarna var mycket grundeå i utloppen att skeppen inte kunde gå upp.

Härnösand plundrades och brändes på Pingstafton och på Pingstdagen ödelades Säbrå socken en halv mil från Härnösand. Där brändes kyrkan och biskopsgården helt ned. Även hela ådalen upp till Nyland fick kännas vid besöket. Utförligare uppgifter och data, finns i gammalsvensk skrivstil, varför den först bör översättas, men jag har tillgång till den, varför den kommer så småningom.

Under tiden som detta pågick i sydligaste Norrland anfölls Umeå åter av den nordliga flottenheten. Denna gång undgick inte staden sitt öde, utan nedbrändes fullständigt, tillika med 214 bondgårdar. Fråga ställdes om Umeå skulle kunna uppstå igen efter så många plundringar. Men det restes snart hus ur askan och en ny stad bildades snabbt. Den 14 Juni anfölls Piteå stad, som jämnades med marken. Några dagar senare fick hären order av tsaren att återvända. Detta är vad jag för närvarande vet om rysskriget, men jag har varit i förbindelse med stadsbibliotekarien i Härnösand, som gett mig en diarietäcks förteckning över all litteratur och gamla skrifter som rör rysskriget och det kan jag nu beställa på biblioteket i Kramfors.

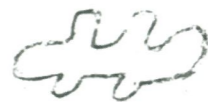

Jag avslutar för denna gång och hoppas att mina uppgifter kan komma till nytta. Jag önskar även att dykarklubben får ta del av vad jag nedskrivit och jag säger: "ge inte tappt" pojkar, finner ni skrovet går Edert dykarnamn till historien. Ni är ju redan på god väg".

Till sist Gunnar. En broderlig hälsning från

Gösta Karlsson

Hälsa Elina

Gösta d. I hälsar

 ДИЖЯСТЕ СЕМЕНЕ ОТЕРЪ

РЪСЪ ПР ПЪНЪ

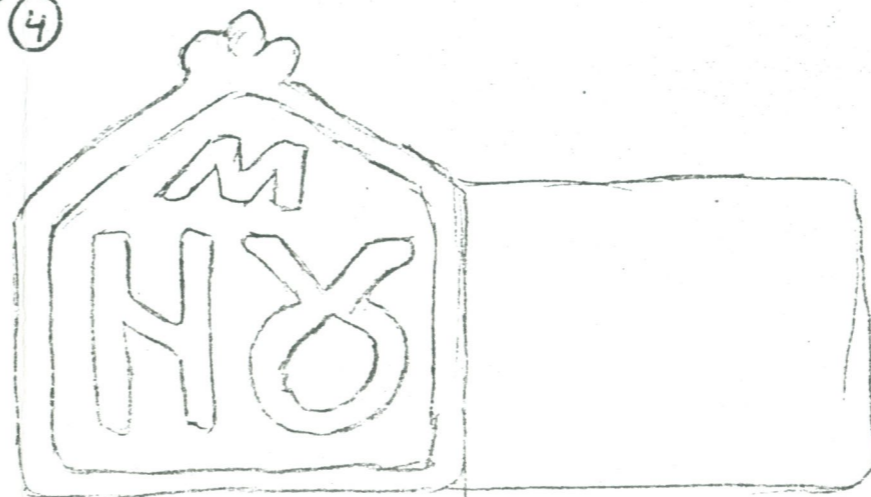
(gravyr)
 skala 1:1

2
 mindre

③ (relief)
 skala 1:1

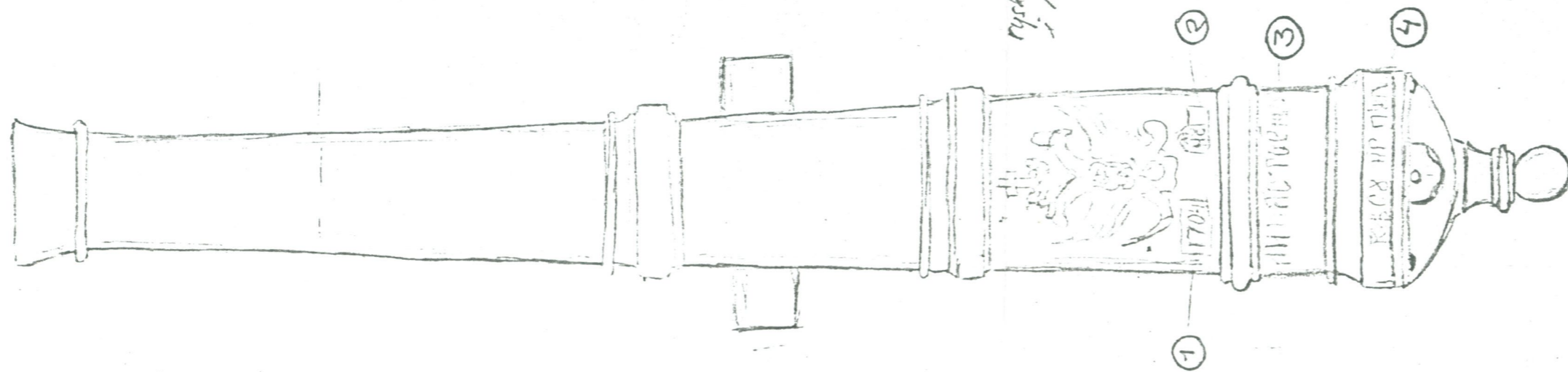

① (relief, utom 4:an som är
 ingräverad)
 skala 1:1

② (relief)
 skala 1:1

ryska dubbeltryck
 i relief

Gunbarrels found in the waters of Wasa,
Bay of Bothnia

In the fall of 1978 a divers club, acting in the parish of Närpes (on the coastline of the Bay of Bothnia) reported on two bronze-guns found in the waters of Wasa. Russian letters were observed and the guns may roughly be dated to early 18th century. From the site were further recovered some mill-stones, as well as brass and wooden fragments of flintlocks. The objects indicate a ship run aground on the spot, freeing herself by jettisoning heavy equipment. The interpretation of the letters on the guns is still pending, but yet a reliable datation of these will be possible in a near future.

The Maritime Museum

Helsinki

Annual Report 1978

sida 18-19

ISSN 0355-8975

Inventory of the sea bottom outside Närpes

Together with the Coast Guard of the Gulf of Bothnia and the Scuba 77 club the Maritime Museum made a search outside Närpes at a place where two bronze guns had been found in the summer of 1978. One of the guns had an inscription in the Russian language "Casted by Master Semjon Leontjev, weight of the gun 108 pounds, in the year 1704, produced in Nevjans, Ural". Apparently the gun originates from a ship belonging to the Russian fleet who burned and plundered along the coast, amongst other also the Swedish town Umeå. A great part of the fleet is known to have met with disaster during the home voyage, for instance, in the archipelago outside Vasa. The now explored area lies a little bit south of the said archipelago. During the dives were recovered a pistol with holster, parts of clothing, parts from a chandelier, anchors, etc., that is, objects from the movables or from the booty on board the ship. No wreck or proof thereof were found. The recovered objects may have been jettisoned from the grounded ship to lighten it off the ground.

□ Dykarna hittade bara småföremål utanför Truthällan sommaren -79. Bland dem fanns grytan på bilden.

Havsbottnen utanför Närpes inventerades

Dykarklubben Scuba 77 från Närpes utförde sommaren 1979 tillsammans med sjöbevakningen i Bottenviken och Sjöhistoriska museet en undersökning utanför Närpes, på det ställe där två bronskanoner föregående sommar hittats.

— I juli 1979 var forskarna Risto Halme och Fred Ohert i en veckas tid i Närpes och vi dök utanför Truthällan, berättar Kaj Ojala i dykarklubben Scuba. Denna gång hittade vi bara mindre föremål.

I Sjöhistoriska museets årsbok för 1979 omnämns också undersökningen i Närpes och så här sägs det i notisen:

«En av kanonerna hade en inskription på ryska, som löd: «Gjuten av mästare Semjon Leon-tjev, kanonens vikt 108 pund, år 1704, tillverkad i Nevjans, Ureal». Tydligt härstammar kanonen från ett fartyg, som tillhört den ryska flottstyrka, som brände och plundrade längs kusten, bland annat den svenska staden Umeå. Men vet att en stor del av flottstyrkan drabbades av en katastrof

under hemresan, i t.ex. skärgården utanför Vasa. Det nu undersökta området ligger lite söderom den nämnda skärgården.

Under dykningarna hittades en pistol med hölster, delar av kläder, delar av en ljuskrona, ankaren, mm, dvs. saker från lösöret eller bytet ombord. Inget vrak eller delar av vrak har hittats. De funna föremålen kan ha blivit vräkt överbord för att lätta skeppet för att komma av grundet.»

Redan i sin årsbok för 1978 publicerade Sjöhistoriska museet i Helsingfors en bild på en av de båda kanonerna samt dykarna som hittade den, Ola Knöös och Henrik Backa.

Kaj Ojala berättar också att det för några månader sedan grundats en österbottnisk motsvarighet till Teredo Navalis som har till sin uppgift att forska i sjöhistoria, närmast i form av utgrävningar, dvs man hjälper museiverket. Den österbottniska föreningen har ett 50-tal medlemmar från Närpes i söder till Uleåborg i norr. De tre närpesrepresentanterna är Kaj Ojala, Rainer Forsman och Mats Nordberg.

Byrå I
Sektion 2
J Lindroth

1978-11-29
Ert datum
1978-11-19

Dnr 2551/N 5

EJ

Rafael Nissfolk
Bandygatan 24
722 40 VÄSTERÅS

Texten på en bärgad rysk skeppskanon

Med anledning av Er förfrågan om rubr text får riksarkivet meddela följande.

Den av Er medsända ritningen, innehållande en skiss av kanonen och en förstorad återgivning av texten, har studerats av fil lic Ingvar Kalnins, vilken är specialist på äldre rysk text och dagligen för riksarkivets räkning undersöker äldre ryska handlingar. Den aktuella texten har befunnits delvis mycket svårtolkad och ett fullständigt förslag till tolkning har inte kunnat utarbetas. På ritningen, som härmed återsänds till Er, har dr. Kalnins påtecknat de resultat han kommit fram till. Möjligen kan det för kompletterande uppgifter löna sig att ta kontakt med någon universitetsinstitution i slaviska språk och/eller med det finska riksarkivet (Fredsgatan 17, Helsingfors 17).

Enligt uppdrag

Jan Lindroth

1979-01-05

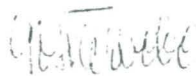
Dnr 2077:78

Herr Rafael Nissfolk
Bandygatan 24
722 40 VÄSTERÅS

Tolkning av rysk text på bärgad kanon

Er skrivelse till krigsarkivet har överlämnats till oss för besvarande. Vi har i vår tur kontaktat ryska specialister och kommer vid positivt svar att höras av.

På statens sjöhistoriska museums vägnar

Gösta Webe
t f museidirektör

Stockholm 1979-03-30 Dnr 2077/78

Herr Rafael Nissfolk
Bandygatan 24

722 40 VÄSTERÅS

Tolkning av rysk text på bärgad kanon

./.

Härmed översändes översättning av den ryska kanoninskriftion. Det har behövts särskild specialist då tolkningen i svårighetsgrad anses motsvara tydning av runinskrift.

Uppgifterna lämnas utan kostnad.

För våra inventeringsförteckningar önskar vi få besked om ägare till kanonen och vilket museum som kommer att ta hand om pjäsen. Finns det möjlighet att erhålla kopia av Närpes tidning 9 aug 1978?

På statens sjöhistoriska museums vägnar

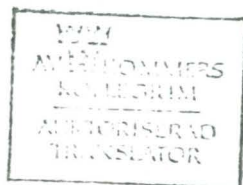
Gösta Webe
l:e intendent

Den stora texten på ritningens översta rad lyder med tämligen stor säkerhet: "ИЛИ (b) МАСТЕР (b) СЕМЕИ (b) ЛЕОНТЕВЪ", ordagrant: "göt mäst^r Semjón Leontiev", dvs gjuten av mäst^r Simon Leontiev. En viss tveksamhet gäller det tecken, som står över raden över andra bokstaven. Verbet "gjuta" lär kunna ha en konjugationsform som slutar på ryska bokstävⁿ H, men i så fall skulle resten av orden stå i annat kasus (instrumentalis).

På ritningens andra rad står av allt att döma "ВѢСЫ", som betyder "vikt" och vid viktsangivelse står i oregelbunden genitivform slutande på -Y. Första bokstaven som bör vara В är dock något förvanskad (öppen nedtill). De följande bokstäverna Н П med tilde-tecken ovanför anger siffror, varvid П betyder 100, men stor tvekan gäller den första bokstaven Н, som normalt betecknar 8. I det gamla ryska alfabetet förekommer emellertid att tvärstrecket i Н lutar obetydligt nedåt åt höger, och den bokstaven betyder i så fall 50. Det är möjligt att bokstaven Н på kanonen avritats en aning felaktigt (fotokopia av de gamla ryska bokstävern^s sifferbetydelse bifogas). Efter Н П står sannolikt "ПУДЪ" eller möjligen "ПУЛЪ". Det första ordet betyder "pud", som är 16,38 kg, det andra ordet betyder kanon- eller gevärskula^{or}, som emellertid knappast passar in i sammanhanget. Under förutsättning att vikten är angiven i pud skulle kanonen sålunda väga 800 pud, dvs drygt 13 ton, vilket är orimligt. Kombinationen 50 x 100 pud är ännu orimligare. Återstår det i och för sig grundlösa antagandet att bokstäverna av någon anledning omkastats och i så fall tillsammans skulle betyda en vikt av 108 pud, dvs 1769 kg, vilket kan vara rimligt. Undersökningarna beträffande viktsangivelsen fortsätter.

Texten på reliefen (2) är troligen en förkortning "HYM" (med svenska bokstäver = num) möjligen betydande nummer och åtföljd av en tom ruta avsedd att ifyllas med siffror.

J R m

А̇ - 1	М̇ - 40	Ф̇НГ - 153	Х̇В - 2000
В̇ - 2	М̇Г - 43	Е̇ - 200	Х̇Г - 3000
Г̇ - 3	Н̇ - 50	Ф̇ЛН - 238	Х̇Д - 4000
Д̇ - 4	Н̇Д - 54	Т̇ - 300	Х̇Е - 5000
Е̇ - 5	С̇ - 60	Т̇У - 400	Х̇Т - 10.000
С̇ - 6	С̇С - 66	Ф̇ - 500	
З̇ - 7	Ф̇ - 70	Х̇ - 600	
Н̇ - 8	Ф̇Е - 75	П̇ - 700	
М̇ - 9	Н̇ - 80	В̇ - 800	
Т̇ - 10	Н̇З - 87	У̇ - 900	
Д̇И - 11	Ч̇ - 90	Х̇А - 1000	
В̇И - 12	Ч̇И - 98		
К̇ - 20	С̇ - 100		
К̇А - 21	Ф̇А - 109		
А̇ - 30	Ф̇АИ - 111		
А̇И - 39	Ф̇И - 120		

Х̇АЦЗЗ - 1967

А̇	В̇	Г̇	Д̇	Е̇	С̇	З̇	И̇	А̇	Т̇
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Д̇И	К̇И	П̇И	Д̇И	Е̇И	С̇И	З̇И	И̇И	Д̇И	
11	12	13	14	15	16	17	18	19	
К̇	Л̇	М̇	Н̇	С̇	О̇	П̇	Ч̇		
20	30	40	50	60	70	80	90		
Р̇	Г̇	Т̇	У̇	Ф̇	Х̇	В̇	У̇	Ц̇	
100	200	300	400	500	600	700	800	900	
Х̇А	Х̇В	Х̇Г	Х̇Д	Х̇Е	Х̇Т				
1000	2000	3000	4000	5000	10000				

голицу. В основу графич. форм букв К. для передачи звуков, имевшихся и в славянской и в греч. языках, была положена графика греч. уставного письма; таких букв в К. 25 из 43. Буквы, служившие для передачи

Кириллица		Греческое уставное письмо	Кириллица		Греческое уставное письмо
Буквы и их названия	Цифровые значения		Буквы и их названия	Цифровые значения	
А - аз	1	Δ	Х - хр	600	Χ
Б - буки	2	Β	Ω - омега*	800	Ω
В - веди	3	Γ	Ц - цы	900	
Г - глаголи	4	Δ	Υ - уры	90	
Д - деди	5	Ε	Ш - шь		
Е - еди	6	Ζ	Ъ - ъ		
Ж - жеди	7	Ζ	Ы - ыри		
И - иди	10	Ι	Ь - ьри		
Н - неди	8	Π	Ѣ - ѣри		
К - кеди	20	Κ	Ѣ - ѣри		
Л - леди	30	Λ	Ѣ - ѣри		
М - меди	40	Μ	Ѣ - ѣри		
Н - неди**	50	Ν	Ѣ - ѣри		
О - оди	70	Ο	Ѣ - ѣри		
П - педи	80	Π	Ѣ - ѣри		
Р - реди	100	Ρ	Ѣ - ѣри		
С - седи	200	Σ	Ѣ - ѣри*	60	Ϛ
Т - теди	300	Τ	Ѣ - ѣри*	700	ϛ
У - ури	400	Υ	Ѣ - ѣри*	8	Ϝ
Ф - феди	500	Φ	Ѣ - ѣри*		ϝ

* Буквы, исключенные впоследствии из русского алфавита. ** Буквы, у которых изменилось начертание.